

ลทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๐

เรื่องตำรากระบวนเสด็จฯ แยกกระบวนแต่แต่โบราณ

พิมพ์ครั้งแรก

ในงานปลงศพ อำมาตย์เอก พระยาวรุฒินิโกไทย (ชุ่ม สุวรรณสุภา)

เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓

คำนำ

ในงานปลงศพอำมาตย์เอก พระยาวรพุมิโกโคย (ชุ่ม สุวรรณสุภา) มีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งเคยรับราชการร่วมกับพระยาวรพุมิโกโคยมาในกระทรวงมหาดไทย รวมจำนวนประมาณ ๕๐ คนด้วยกัน ปรารถนาจะบำเพ็ญการกุศลทักษิณานุปทาน อธิศกัลป์นาอนิสงส์แก่พระยาวรพุมิโกโคย จึงเข้าทูลทูลพ้องกัน แล้วมอบฉันทะให้อำมาตย์เอก พระยาสุทธานุกุลมาแจ้งความขอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่า จะใคร่พิมพ์หนังสือสำหรับเป็นของแจกในงานศพพระยาวรพุมิโกโคยสักเรื่อง ๓ ขอให้กรรมการช่วยเลือกเรื่องหนังสือในหอพระสมุทฯ ให้พิมพ์ตามประสงค์ ข้าพเจ้ามีความยินดีอันโมทนาในกุศลเจตนาอันนี้ ด้วยตัวข้าพเจ้าก็อยู่ในผู้หนึ่งซึ่งได้เคยรับราชการร่วมกระทรวงมหาดกับพระยาวรพุมิโกโคย เต็มใจรับธุระแลเข้าส่วนด้วย.

การเลือกเรื่องหนังสือสำหรับพิมพ์แจกในงานศพพระยาวรพุมิโกโคย ข้าพเจ้าเลือกได้ตำรากระบวนเสด็จฯ แลกระบวนแห่แต่โบราณ เป็นหนังสือซึ่งหอพระสมุทฯ ได้มาใหม่ในบวชก พ.ศ. ๒๔๖๓ นี้ คั้นฉบับที่ได้มาเข้าใจว่าเดิมเป็นของกรมหลวงมหิศวรินทรามเรศ แต่เป็นตำราเขียนไวศยรัชกาลที่ ๑ เหตุที่ข้าพเจ้าเลือกหนังสือเรื่องนี้ เพราะเห็นว่าพระยาวรพุมิโกโคย ได้เป็นตำแหน่งพันพมอุนราชมาแต่ในรัชกาลที่ ๔ เคยเป็นหัวหน้าพนักงานการกระเกณฑ์แห่แห่นในกระทรวงมหาดไทย มากว่า ๓๐ ปี จนกระทั่งเลิกถอนหน้าที่ไปจากกระทรวงมหาดไทย เมื่อโปรด

(๒)

ให้แก่ไชระเขียขกระทรวงเสนาบดีในรัตนโกสินทรศก ๓๓๓ (พ.ศ. ๒๔๓๕) นี้ยว่าเป็นผู้ชำนาญการต่าง ๆ ที่กล่าวในคำรานั้น สมควรจะพิมพ์เนื่องในงานศพของพระยาวรพตมิโกไคยได้ ข้าพเจ้าจึงให้พิมพ์คำภักระขวรเสกข์ ๆ แลกระขวรแต่แต่โยธาณ จักไว้ในหนังสือจำพวกลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ นี้ยเป็นภาคที่ ๑๐ ทวยประการณ.

ประวัติพระยาวรพตมิโกไคย

พระยาวรพตมิโกไคย (ชื่ยม สุวรรณสภา) ทม, รัตนมปร ๔, รจพ, เกิดในรัชกาลที่ ๓ เมอยผลตวรศก พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นบุตรพระศรีภักพิสมุค มี มารดาชื่อสด เป็นธิดาหลวงพิพิธ ม่วง น้องชายเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงห์เสนี) เพราะณนั้นพระยาวรพตมิโกไคยจึงเป็นญาติวงศ์ทางสกุลสิงห์เสนีทวย พระยาวรพตมิโกไคยได้เรียนอักษรสมัยชั้นต้นในสำนักพระอาจารย์ทิม ทวยศกศนเทพวราราม ครนเมออายุ ๑๕ ปี ผู้ปกครองสกุลส่งไปฝึกหัดวิชาเสมียนทเนกรมมหาดไทย เสมออย่างว่าเขาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนในสมัยนั้น ศักษาอยู่จนอายุได้ ๑๘ ปี จึงถวายตัวเป็นมหาดเล็กพิเศษในรัชกาลที่ ๔ รัชราชการอยู่ในเวรศักดิ์

ลงขวอก พ.ศ. ๒๔๐๓ เจ้าพระยานิกรบดินทร ๆ ที่สมุหนายกกรายขังคมทลขอไปรั้งตำแหน่งพันศุขสกุลราช หัวพันมหาดไทยฝายเหนือ ทวยเห็นว่าเคยศักษาราชการมหาดไทยมาแต่ก่อน ได้รั้งตำแหน่งพันศุขสกุลราชอยู่จนลงขวอ พ.ศ. ๒๔๐๕ พระบาทสมเด็จ

พระยาพรหมโกศัย ^{TUDC} (ชุ่ม สุวรรณสุภา) ทม.รัตน มปร. รจพ. ^{16/07/2564} (ผ.ท.บ.)
พ.ศ. ๒๓๘๔ -- ๒๔๖๓

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
สัญญาบัตรเลื่อนขึ้นตาศักดิ์ขึ้นเป็นพันพมอพระราช ตำแหน่งหัวพันกระตรวง
มหาดไทยแลกลาใหม่แต่ก่อนมาเป็นแต่รับประทวนเสนาบดีตั้ง ฟังได้
รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นที่แรกเมื่อพระยาวรพوميโกโคยเป็นพันพม
อพระราช ทั่วยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งว่า
เป็นมหาดเล็กวิเศษจะให้รับประทวนเสนาบดีหากควรไม่.

ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ เมื่อเจ้าพระยาภูธราภัยเป็นที่สมุหนายก
พระยาวรพوميโกโคยยังเป็นพันพมอพระราช ได้ไปราชการกับเจ้าพระยา
ภูธราภัยในการสร้างขอมเมืองปราจีนฯ ครั้ง ๑ ได้ไปยี่ตักกับเจ้าพระยา
ภูธราภัยอีกครั้ง ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ ได้มีหน้าที่โดยเสด็จพระบาท
ครั้งแรก แลต่อมาได้เป็นข้าหลวงไปยี่ตักกับเจ้าพระยารัตนบดินทรอีก
ครั้ง ๑

ตำแหน่งที่เรียกว่าหัวพันนี้ แต่โบราณเป็นตำแหน่งนายทหารผู้ช่วย
ในกองเสนาหลวง มีในกลาใหม่ ๕ คน มหาดไทย ๕ คน ประจำหน้าที่
ต่างกัน หัวพันมหาดไทย ที่ ๑ พันพมอพระราช เป็นเจ้าหน้าที่ในการ
จัดกระบวนคน (บรรดาสังกัดคนฝ่ายพลเรือน) ที่ ๒ พันภูมอราช เป็น
พนักงานจัดกระบวนช้าง ที่ ๓ พันเภอศีวราช เป็นพนักงานจัดกระบวนม้า
ที่ ๔ พันจันทนมาศย์ เป็นพนักงานสำรวจทาง ส่วนหัวพันฝ่ายกลาใหม่
ที่ ๑ พันเทพราช เป็นพนักงานจัดกระบวนคน (บรรดาสังกัดคนฝ่าย
ทหาร) ที่ ๒ พันพิพราช เป็นพนักงานจัดที่สำนัก (เรียกว่าพนักงาน
คำหนัก) ที่ ๓ พันอินทราช เป็นพนักงานจัดเครื่องสรรพยุท ที่ ๔

(ค)

พันพยอมราช เป็นพนักงานจัดการขบวนเรือ ในเวลาย่านเมืองว่างศึก สงคราม หัวพันคนอื่น ๆ ไม่สู้มีกิจธุระในหน้าที่มากเหมือนพันพยอมอนราช แลพันเทพราช เพราะต้องสำรวจขบวนไฟร์พลที่เข้าเวรรับราชการตาม หน้าที่ ให้รู้ว่าในเดือนใดมีจำนวนไฟร์พลประจำราชการอยู่เท่าใด อีก ประการ ๓ ถ้ามีราชการจรเกิดขึ้นซึ่งจะต้องกะเกณฑ์ใช้สอยผู้คน ทั้ง เช่นมีการแก้แค้น เป็นต้น ก็เป็นหน้าที่ของพันพยอมอนราช แลพันเทพราช จะต้องจ่ายผู้คนไปสำหรับราชการนั้น ๆ ตำแหน่งพันพยอมอนราชกับพัน เทพรราชทั้ง ๒ นั้นจึงสำคัญกว่าหัวพันตำแหน่งอื่น

มาถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงเมตตาหมั้นนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงเป็น ตำแหน่งรองเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงพระคลัง ขอให้พันพยอมอนราชแลพันเทพราชมีหน้าที่เพิ่มเติมขึ้นอีกอย่าง ๑ เหตุด้วย แต่ก่อนมาไฟร์พลคนใดไม่สมัครมาเข้าเวรรับราชการ มีประเพณียอมให้ เสียเงินจ้างคนรับราชการแทนตัวได้ โดยอัตรากำหนดเดือนละ ๖ บาท ไฟร์พลคน ๑ ต้องรับราชการบดละ ๓ เดือน ถ้าไม่เข้ามารับราชการ ก็ต้องเสียเงินบดละ ๑๘ บาท เรยกกันแต่ก่อนว่าบดละ ๕ ตำลึง ๒ บาท เงินประเภทนี้ตกเวรเสียหายกลายเป็นผลประโยชน์ของเจ้าหมู่มูลนาย เสียโดยมาก เพราะเวลามีราชการจรเกณฑ์เรียกคนมาใช้ เจ้าหมู่ มูลนาย ก็นำใคร ๆ มาแทนตัวชั่วคราวทำกรวนหนึ่งสองวัน ยังได้เศษเป็น กำไรอยู่ กระทรวงพระคลังจึงเพิ่มหน้าที่ให้พันพยอมอนราช พันเทพราช เป็นพนักงานสำรวจเรียงเงินค่าราชการที่ไฟร์ยอมเสียแทนแรงส่งพระคลัง

(๓)

ถวาย เมื่อพื่อนำทชนตั้งกล่าววัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
เลื่อนตำแหน่งพันพมอพระราชชนเป็นพระวรพตมิโกโคย แลเลื่อนตำแหน่ง
พันเทพราชชนเป็นพระอไทยเทพชน เมื่อยชวค พ.ศ. ๒๔๓๓ ทรงทำ
ราชการตามนำทตั้งเก่าใหม่ต่อมา

ถึงรัตนโกสินทรศก ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๓๕) ทรงพระราชดำริห์
แก่ไชระเบียบกระทรวงเสนาบดีให้มีเป็น ๑๒ กระทรวง แลให้กระทรวง
มหาดไทยมีนำทแต่จัดการปกครองหัวเมืองอย่างเดียว ถอนนำทอย่าง
อื่น เป็นต้นว่าการทจตกระขวรแท้เห็นแลสำรวจเร่งเงินค่าราชการ คั้น
อยู่ในนำทของพระวรพตมิโกโคยมาแต่ก่อนนั้น ย้ายไปอยู่ในกระทรวง
อื่น ๆ ทวชาพเจ้าผู้เรียบเรียงเรื่องประวัติ้น ก็ย้ายจากกระทรวง
ธรรมการมาเป็นตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในขณะที่เมื่อ
จัดการเปลี่ยนแปลงคราวนั้น จึงได้จัดให้พระยารวรพตมิโกโคย (เวลา
นั้นยังเป็นพระวรพตมิโกโคย) ทำการในนำทพนักงานบัญชีเงิน คือ
เบิกแลจ่ายเงินเคอนกระทรวงมหาดไทยทั้งในกรุงฯ แลหัวเมือง แล
เร่งเรียกเงินส่วยชงยงค้างอยตามหัวเมืองส่งพระคลังถวาย

ในทั้นเป็นโอกาสที่สททจะโตกล่าวดงเรื่องประวัติ้นของพระยารวรพตมิ
โกโคย ชาพเจ้าจะเล่าเรื่องอนเนองทวยพระยารวรพตมิโกโคยแซกลง
ในเรื่องประวัติ้นสักหน้อยหนึว คือเมื่อชาพเจ้าจะไปรับราชการกระทรวง
มหาดไทยครั้งนั้น มีผู้ทชอบพอกันโตบอกเล่าให้ฟังหลายคน ว่าใน
กระทรวงมหาดไทยนั้นมีคนสำคัญอยู่ ๒ คน คือพระยาราชวรานุกูล
อวม เวลานั้นยังเป็นพระยาศรัสังหเทพอยุ่คน ๓ พระวรพตมิโกโคย

(๗)

คน ๓ คนทั้ง ๒ คนนั้นเป็นผู้ชำนาญราชการในกระทรวงมหาดไทยยิ่งกว่า
 ผู้อื่น แต่พระวรวงศ์วิโกไคยนั้น ใครเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
 แล้วเป็นต้องรักทุกคน ตั้งแต่เจ้าพระยานิกรบดินทร ฯ เป็นต้น ตลอด
 มาจนเจ้าพระยาภูธราภัย สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาบำราชนนธิคุณ
 แลเจ้าพระยาวัดนบดินทร ฯ ล้วนไปรักปรานแลรักใคร่พระวรวงศ์
 วิโกไคยมาทั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ฟังก็นึกปลาดใจ จึงตั้งใจจะสังเกตว่า
 ความที่กล่าวนั้นจะเป็นเพราะเหตุใด แลจะอาจเป็นดังที่ข้าพเจ้าควยดู
 หรือไม่ ข้าพเจ้าเข้าไปรับราชการอยู่ในกระทรวงมหาดไทยไม่ช้านานเท่าใด
 ก็ชอบพระยาบรรพตวิโกไคยตามอย่างท่านผู้ใหญ่แต่ก่อน เพราะพระยา
 บรรพตวิโกไคยเป็นผู้มีความสามารถในกิจการ ถ้ามอบธุระให้ทำการงาน
 อย่างใดมักทำสำเร็จได้ดังผู้ใหญ่ประสงค์อย่าง ๑ อีกอย่าง ๑ เป็นผู้
 ซื่อตรงต่อหน้าที่ ถ้าเห็นการอย่างไรจะเสื่อมเสียไม่เพิกเฉย มักกระซิบ
 ตักเตือนผู้ใหญ่ แลกล้าขัดขวางผู้ใหญ่ในเวลาที่ไม่เห็นชอบด้วย
 แต่รักใช้ถ้อยคำที่มิให้ขัดใจผู้ใหญ่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคุณสมบัติทั้ง ๒
 อย่างนี้เป็นเหตุให้เสนาบดีเจ้ากระทรวงรักใคร่พระยาบรรพตวิโกไคยทุก
 พระองค์ทุกท่าน การที่ชอบพระยาบรรพตวิโกไคยไม่แต่เสนาบดีเท่านั้น
 ถึงข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยบรรดาที่โตมีตำแหน่งตำแหน่งที่เกี่ยวของกับ
 พระยาบรรพตวิโกไคย ที่ผู้ใหญ่ไม่ชอบพระยาบรรพตวิโกไคยก็เห็นจะ
 ไม่มี ความที่กล่าวนั้นเป็นหลักฐานอาจจะอาจได้ด้วยการทรมานพหุ
 เล่มนี้แรกในงานศพพระยาบรรพตวิโกไคย ผู้ที่โตขจรจลนทรมานว่า

โดยบัณฑิตกตมตงแต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ แลเจ้าพระยา พระยา
 พระ หลวง ลงมาจนชนหม่น ถ้าว่าโดยตำแหน่งก็หลาย กระทรวง
 ทบวงการ มีทั้งเสนาบดี อุปราช ปลัดทูลฉลอง แลสมุหเทศาภิบาล
 ลงมาจนข้าราชการทรยศพระราชทานแต่เข็บบ้านาญก็มากด้วยกัน ล้วน
 แต่ทได้เคยร่วมราชการมากับพระยารวมพิโกโดยในสมัยอันหนึ่งแต่ก่อน
 ควบกันทั้งนั้น

จะแสดงเรื่องประวัติของพระยารวมพิโกโดยต่อไป ใน ร.ศ. ๑๑๓
 (พ.ศ. ๒๔๓๕) เมื่อกลับจากตรวจราชการหัวเมืองเหนือ พระยารวมพิโก
 โภโดยได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ถึง
 ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๓๖) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นข้าหลวง
 ออกไปพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาศุภกิจธรรมาธิบดี (เขียว อภัยวงศ์)
 ณเมืองพระตะบอง แลโปรด ฯ ให้เป็นผู้กำกับการแย่งมรดกด้วย
 เพราะพระยารวมพิโกโดยเกี่ยวเนื่องเป็นวงศ์ญาติทางฝ่ายพระยาณรงค์
 เรืองฤทธิ์ ปลัด ซึ่งเป็นบุตรเจ้าพระยามุขมนตรี (เกษ สิงห์เสนี) พระยา
 รวมพิโกโดยไปราชการคราวนั้นกลับมาก ได้พระราชทานสัญญาบัตร
 เลื่อนบัณฑิตกตมตงเป็นพระยารวมพิโกโดย แลได้พระราชทานเครื่อง
 ราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามเลื่อนชั้นเป็นชั้นที่ ๓ ต่อมาได้รับพระราช
 ทานยศเป็นอำมาตย์เอก

(๑)

พระยาวรพตมิโกโคยรัยราชการประจำกระทรวงมหาดไทยมาจน
๒๕๔๓ เมื่ออายุได้ ๖๐ ปี มีอาการโรคในอวัยวะขึ้น หมอ
ตรวจเห็นว่าถ้าขึ้นทำการหนักต่อไป จะกลายเป็นวรรณโรคภายใน

พระยาวรพตมิโกโคยกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งราชการประจำ
วังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเบี้ยบำนาญแต่นั้นมา

เมื่อพระยาวรพตมิโกโคยออกจากตำแหน่งราชการประจำแล้วอาการ
ทวยห้อยคลาไคลขึ้น ยังมีแก่ใจมาช่วยราชการในกระทรวงมหาดไทย
อีกเนื่อง ๆ ใ้รับราชการในตำแหน่งเป็นหัวหน้าอีกหลายครั้ง คือ
ใ้เป็นข้าหลวงไปตามเสด็จกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดมเสด็จตรวจหัวเมือง
เหนือถึงมณฑลภาคพายัพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ครั้ง ๓ ใ้รับราชการ
ลงไปจัดการแย่งมรดกเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี ที่เมืองนครศรีธรรมราช
ครั้ง ๓ ใ้รับเป็นนายงานทำขุมแล่งร่าของกระทรวงมหาดไทยในงาน
พระราชพิธีทวอภิกเศกครั้ง ๓ ใ้รับเป็นนายงานทำขุมของกระทรวง
มหาดไทยในงานรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จกลับจากยุโรปอีกครั้ง ๓

เมื่อพระยาวรพตมิโกโคยออกจากราชการประจำแล้ว ใ้รับพระ
ราชทานเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๕ แลใ้รับพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามเลื่อนขึ้นเป็นชั้นที่ ๒ นอกจากนี้ยัง
ใ้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา แลเหรียญที่รฤกในงาน
พระราชพิธีต่าง ๆ ตามบันดาศักดิ์อีกหลายอย่าง

(๓)

พระยาวรพตมิโกไชยช่วยถึงอนิจกรรมเมื่อวันที่ ๓๘ กันยายน ปีชวศก
พ.ศ. ๒๔๖๓ กำนวณอายุได้ ๘๐ ปี สิ้นเนื้อความในประวัติของพระยา
วรพตมิโกไชย (ชุ่ม สุวรรณสุภา) เพียงนี้

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาทุกศุขบุญราศีทักษิณานุประทาน ซึ่งข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยที่เคยร่วมราชการมากับพระยาวรพตมิโกไชย ได้พร้อมใจ
กันบำเพ็ญการกุศล อธิศุณยานิสงส์ให้แก่มิตรผู้ล่วงลับไปยังปรโลกแล้ว
นั้น หวังว่าผู้ที่ได้รยหนังสือเรื่องนี้ให้ปรากฏแก่มหาชนได้อ่านกันแพร่
หลาย หวังใจว่าผู้ที่ได้รับหนังสือเรื่องนี้ไปอ่านคงจะพอใจแลอนุโมทนา
ด้วยทั่วกัน.

ศิริ ๒๖ ๒๕๖๓ สภานายก

ขอพระสมุทวชิรญาณ

วันที่ ๓๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓

สำนักหอสมุด

สารบัญ

คำอธิบาย	หน้า ๓
คำากระบวนเสด็จประพาศครั้งกรุงเก่า	๔
กระบวนเสด็จ โดยทางชลมารค	๕
ล้อมวงที่ประพาศ	๘
เสด็จทางชลมารค กระบวนราย	๑๐
เสด็จทางชลมารค กระบวนข้าง	๑๒
เสด็จทางชลมารค กระบวนม้า	๑๔
ทุกช่องรายทาง	๑๕
กระบวนเสด็จพระพุทธรบาท	๑๖
ล้อมวงที่พลับพลาประทับแรม	๑๗
กระบวนชลมารคเสด็จชนพระพุทธรบาท	๒๑
ล้อมวงที่พระพุทธรบาท	๓๐
การรักษาศระนครเวลาเสด็จไม่อยู่	๓๒
จดหมายอย่างธรรมเนียมการพระราชพิธีในรัชกาลที่ ๓	๓๖
แห่พระทราย	๓๖
สิ่งของเครื่องราชูประโภคจะสร้างใหม่	๓๗
ลื่อนำสารท	๓๗
ลอยพระประทับเดือน ๑๑	๓๗
เสด็จพระราชทานพระกฐินทางชลมารค	๔๑

ลอบพระประทับเดือน ๑๒	หน้า ๕๔
พิธีของเปรียง	,, ๕๕
กระบวนเสด็จงานพระเมรุพระเจ้ากรุงธนบุรี	,, ๕๕
ยิงปืนอาภูนา	,, ๕๗
ก่อพระทราย	,, ๕๗
แห่พระราชสาส์นไปเมืองจีน	,, ๕๗
รับแขกเมืองโปรตุเกส	,, ๕๕
รับแขกเมืองไทร	,, ๖๕
เสด็จพระราชทานพระกฐิน	,, ๖๕
รับแขกเมืองไทรครั้งที่ ๒	,, ๖๕
ล้อมวงเสด็จกฐิน	,, ๗๖
รับแขกเมืองทวายสวามิภักดิ์	,, ๓๗
แห่พระธาคเมืองทวาย	,, ๗๖
เสด็จออกแขกเมืองทวาย	,, ๗๗

สำนักหอสมุด

คำอธิบาย

หนังสือเรื่องนี้เป็นตำราแบบธรรมเนียมการพระราชพิธี แต่งเมื่อ
ครั้งกรุงธนบุรีบ้าง แต่งเมื่อแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์บ้าง ต้นฉบับ
ที่หอพระสมุดฯ ได้มาเป็นสมุดคำ สมุดเขียนครั้งรัชกาลที่ ๓ สังเกต
ไ้ว่าเดิมเขียนด้วยเส้นคินสอ ภายหลังมาทำนองตัวหนังสือจะลบเลือน
ไป ผู้เป็นเจ้าของในชั้นหลังจึงให้ลากเส้นหรรทานซ้ำตัวหนังสือเดิมลง
อีกชั้น ๑

สันนิษฐานว่าหนังสือนี้เดิมเห็นจะเป็นหนังสือในกรมมหาดไทย ฤ
กลาโหม ถ้ามีคณนกกกรมวัง กรมโตกรมหนึ่งใน ๓ กรมนี้ ผู้ที่เรียบ
เรียงคงจะเป็นเจ้าพนักงานการพิธี เช่นพันพมอพระราช ฤพินเทพราช
ฤขุนอักษร (สมบูรณ์) เสมียนตรากรมวัง ซึ่งหน้าที่กะเกณฑ์ผู้คน
ในกระบวนการพระราชพิธี มีประสงค์จะยกเป็นตำราไว้สำหรับราชการ
ในหน้าที่ของตน เมื่อมีแบบแผนการพระราชพิธีอย่างใดปรากฏขึ้น ก็
จดเรียบเรียงรักษาไว้ เพราะเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาได้แยกพม่าเข้าศึก
สำหรับตำราราชการต่าง ๆ เป็นอันตราয়สูญไปเสียเกือบหมด พระเจ้า
กรุงธนบุรีมาตั้งราชธานีใหม่ ต้องมีรับสั่งให้ประชุมข้าราชการครั้ง
กรุงเก่าซึ่งยังมีตัวเหลืออยู่ ได้ถามชนบธรรมเนียมราชการต่าง ๆ ซึ่ง
ข้าราชการเหล่านั้นเคยรู้เห็นจำไว้ได้ด้วยความคุ้นเคย จดลงไว้เป็น
ตำราสำหรับราชการในกรุงธนบุรี ต่อมาถึงชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระ

บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ก็โปรดให้ประชุมข้าราชการ
เก่าได้ตามแบบแผนราชประเพณีครั้งกรุงเก่า ตั้งเป็นตำราสำหรับราช
การต่อมาเนื่อง ๆ ก็ปรากฏอยู่ในงานแผนกเรื่องพระราชพิธีบรมราชา
ภิเศก แลพระราชพิธีปราบดาภิเศกเป็นต้น

แบบแผนการพิธีทางชนตามแบบอย่างครั้งกรุงเก่า มีปรากฏ
อยู่ในสมัคเล่มนี้หลายอย่าง ข้างต้นเป็นตำรากระบวนเสด็จประพาส
ครั้งกรุงเก่า คือกระบวนเสด็จทางชลมารค กระบวนเสด็จทางสถลมารค
ทั้งกระบวนราช กระบวนช้าง แลกระบวนม้า มีทั้งกระบวนเสด็จชนพระ
พุทธบาท ทั้งแก่กระบวนเสด็จทางชลมารคจากกรุงเก่า กระบวนเสด็จ
ทางสถลมารคจากท่าเจ้าสนุก แลกระบวนล้อมวงรักษาที่ประทับแรม
เรื่องนมยานแผนกปรากฏว่าพระเจ้ากรุงธนบุรีมีรับสั่งให้ตามข้าราชการ
เก่า เมื่อยชวศ พ.ศ. ๒๓๒๓

ส่วนจดหมายเหตุราชการพระราชพิธีต่าง ๆ ครั้งรัชกาลที่ ๓ นั้น มี
ทั้งแต่ยชวศ พ.ศ. ๒๓๒๕ จนยชชศ พ.ศ. ๒๓๓๕ เป็นรายการ ๒๐ เรื่อง
ด้วยกัน คือ

- ๑ เกณฑ์แห่พระทราย ยชชศ พ.ศ. ๒๓๓๕
- ๒ ขานุญาตเครื่องราชูปโภคสร้างสำหรับพระราชพิธีปราบดาภิเศก
ยชชศ พ.ศ. ๒๓๓๕
- ๓ การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ยชชศ พ.ศ. ๒๓๒๕
- ๔ การลอยพระประทับเคื่อน ^{๑๓} (จะเป็นยชชศ ฤกษ์เกาะ

- ๕ กระบวนพระกฐินทางชลมารค ยี่เกาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๖ กระบวนพระกฐินทางสถลมารค ยี่เกาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๗ การลอบพระประทีปเดือน ๑๒ (ยี่เกาะ พ. ศ. ๒๓๒๖)
- ๘ พิธีของเปรียง (ยี่เกาะ พ. ศ. ๒๓๒๖)
- ๙ กระบวนเสด็จงานพระเมรุพระเจ้ากรุงธนบุรี ยี่เกาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๑๐ ยิงบนอาณานา ยี่เกาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๑๑ ลักษณก่อพระทรายหลวง ตามแบบอย่างครั้งกรุงเก่า
- ๑๒ แห่พระราชสาส์นไปเมืองจีน ยี่มโรง พ. ศ. ๒๓๒๗
- ๑๓ รับพระราชสาส์นไปตึกศ ยี่มเม็ย พ. ศ. ๒๓๒๘
- ๑๔ แหกเมืองไทรบุรีเขาเผา ยี่มแม่ พ. ศ. ๒๓๓๐
- ๑๕ พระกระฐินหลวง ยี่มแม่ พ. ศ. ๒๓๓๐
- ๑๖ แหกเมืองไทรบุรีเขาเผาครั้งที่ ๒ ยี่มออก พ. ศ. ๒๓๓๑
- ๑๗ ล้อมวงเสด็จกระฐิน ยี่มระกา พ. ศ. ๒๓๓๒
- ๑๘ กระบวนรับแขกเมืองทวายเข้ามากรุงเทพฯ ยี่มกุญ พ. ศ. ๒๓๓๔
- ๑๙ กระบวนแห่พระธาตุเมืองทวาย ยี่มกุญ พ. ศ. ๒๓๓๔
- ๒๐ แหกเมืองทวายเขาเผา ยี่มกุญ พ. ศ. ๒๓๓๔

ในท้ายต้นฉบับที่เหลือสมุดเปล่าอยู่ ๔ ใบ เข้าใจว่าจะเป็นอันหมดเรื่อง
 ทศกระษะ ๓ จะมีเล่มอื่นต่อไปทุกอย่างไรทราบไม่ได้ บางทีจะมีหลาย
 เล่มด้วยกัน แต่ประเพณีแต่ก่อนผู้ใดมีตำหรับตำราอย่างนี้ยอมหวงแหน
 ไว้เป็นความลับแต่เฉพาะคน ไม่ยอมให้ผู้อื่นลอกคัด เพราะฉะนั้น

ฅบขคกงระมนอยทเคยว   ฅเมื่อเวลาล่วงมากกว่า ๓๒๐ ปี   ฅจึงเป็นอันตราย
 ฅหายสูญไปเสียโดยมาก   ฅที่สมุทเล่มนทะเลอยู่จนไคมาถงหอพระสมุท ฯ
 ฅเมื่อขวอก พ. ศ. ๒๔๖๓ น   ฅกรรมการหอพระสมุท ฯ   ฅเห็นว่าเปนลาภของ
 ฅบรรดาผู้ศึกษาโบราณคดี   ฅอันควรจะยึนคึ   ฅแลควรทหอพระสมุท ฯ
 ฅรวบรวมพิมพ์ในโอกาสแรก.

ตำรากระบวรเสด็จ ครึงกรุงเก่า

๑ วัน ๖ ๖ ๓๒ ค่ำ จุลศักราช ๑๓๔๒ ปีชวดโทศก เจ้าพระยา
 ฅจักรีรบสังใส่เกล้า ฯ   ฅสั่งว่า   ฅขนยธรรมเนยมราชการทกวนนพนเพอนให้

เจ้าพระยาจักรีธรรมมาธิราช

เจ้าพระยาราชยาวริภักษ

เจ้าพระยาราชนายก

พระยาราชสุภาวดี ลครี

พระยาราชทูต

พระยาสรเสนา กรมท่า

พระยาธรรมไตรโลก

พระสรเสนา

๑. พระยาราชสุภาวดีคณนี้ ได้เปนเจ้าพระยานครศรีธรรมราช ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ เมื่อบจอ พ.ศ. ๒๒๘๕ ต่อมาถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ มีความผิดต้องออกจากตำแหน่งเมืองนคร เจ้านครฯเปนปลัดจึงได้รงเมืองมาจนเสียกรุงฯ

๒. ทำนองจะว่าที่โกษาธิบดี.

พระมหาอำมาตย์

พระอินทราช

พระนิลพล นอกราชการ

หลวงศรีกาฬสมิต

หมื่นนรินทร์เสนี นอกราชการ

หมื่นศรีสทเทพ นอกราชการ

พันเทพราช

พันพยอม

พันภาณ

พันเภา

พันจันท

นายหงส์ เตมียนนครบาลแต่ก่อนคนเก่า ๒๐ คน มาพร้อมกัน
ณ โรงพระแก้วมรกต ออกชนบรกรรมเนียมราชการตามอย่างแต่ก่อน

(กระบวรเสด็จ โดยทางชลมารค)

แต่ทำได้นั้นว่า ตามที่เสด็จ ฯ ทางชลมารคไปประพาศแห่งใด
มีไทยประทับแรม

พื้นที่พระราชกลาโหมเวรพระตำหนัก   กรมเจ้าพนักงานเสด็จ
ทำฉนวนทำพลับพลารับเสด็จของหลวง   แลสนมตำรวจทำฉนวนทำพลับ
ปลาเจ้าตำกรมข้างนำข้างใน

๑. ที่ว่าคนเก่า คือเคยเป็นข้าราชการมีตำแหน่งเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี.

แลเรือพระที่นั่งศรีสักหลาด (ลำ) ทรง แล (ลำที่นั่ง) รอง
 เป็นพนักงานหลวงอินทวเทพ หลวงพิเรนทรเทพ หมื่นไชยภาษา
 หมื่นไชยาภรณ์ ใต้แต่งเรือแลเกณฑ์ขโยน พันหัว พันท้าย ฝพาย
 สำหรับ (ลำ)

แลนำเรือพระที่นั่ง (นั่ง) มหาคเล็ก หัวหมื่น (ฤๅ) นายเวร
 ลงคน ๑ ชาวแสงยนต์คน ถอยน (ฤๅ) กระสุน หมื่นอัครเศร (ฤๅ)
 หมื่นศรีสำแดง กำนันพระแสงลงคน ๑ ท้ายเรือพระที่นั่ง มหาคเล็ก
 หุ้มแพร (ฤๅ) มหาคเล็กเลว คุมพระเต้าลงพระยังคน หีบใส่เงิน
 พระแสงกระสุนไปคน ๑ ชาวพระภาษามาลาเอาธงสักหลาดใส่พระภาษา
 พระมาลาไปคน ๑ (มหาคเล็กกับภาษามาลาทลงท้ายเรือพระที่นั่ง) ๒ คน
 พายเรือด้วย

แลเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า แลเรือตงนน พันพรหมราชกลาใหม่
 ใต้เกณฑ์รบเสด็จ ฯ เป็นเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้าบ้านใหม่ ขนหลวง
 สเรนทรวิชิต ลำ ๑ โพลเรือย ขนหลวงภยเสนา ลำ ๑ เรือตงทหารใน
 ขวาขนหลวงวิศกรโยธามาตย์ ลำ ๑ ซ้ายขนหลวงราชโยธาเทพ ลำ ๑
 เรือเกณฑ์หอกอย่างฝรั่งขนแก่หลวงพิพิธเศษเจ้ากรม ขวาขนพิพิธณรงค์
 ปลัดกรม ซ้ายขนทรงวิไชยปลัดกรมรวมกันลำ ๑ เรือตงอาสาวิเศษ
 ลำขวาขนหลวงเสนานนท์ ลำ ๑ ลำซ้ายขนหลวงพลอาสาศรีวิชัยลำ ๑ รวม
 (เป็นเรือ) ๗ ลำ

แลหมอยู่งานลงเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า (ด้วย) คน ๑

๑. เรือตงมักมีเรียกกันว่าเรือขานฟ้าลำ ๑ เรือบ้านลำ ๑ แต่ในหนังสือนี้เรียก
 ว่าเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้าทุกแห่ง

พลพวยเรือพระที่นั่งทองแขวนพาว ๒ ลำ เรือคิงทหารใน ๒ ลำ
เรือเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งลำ ๑ พันเทพราชไต้เกณฑ์ ๕ ลำ (แต่)
เรือทิงอาสาวิเศษชายขวา สัสศเกณฑ์ ๒ ลำ รวม ๗ ลำ

ชาวแสงเกณฑ์ทนายเลือก ๕ นาย ๕ นาย คอบนคาบศิลาลงเรือคิง ๕ ลำ
ลำละ ๔ ขอก

พันพรหมราชกลาโหมเวรเรือไต้ตรวจตราว่ากล่าวขอกหางว่าวแก่
นายเวรกลาโหมส่งชาววัง ชาววังส่งมหาคเล็ก

แลเรือเข้าทูลฉลอง ฯ มีตำแหน่งนำแลตำแหน่งตามเสด็จนั้นนำ
เสด็จ มหาคไทย หลวงราชนิกุล ลำ ๑ เจ้ากรม (ฎ) ปลัดกรม
ตำรวผู้ช่วยเวรลำ ๑ รวม (เรื่อนำเสด็จ) ๒ ลำ เรือตามเสด็จตำรว
ในขวา หลวงมหามนตรี ลำ ๑ หมื่นทิพเสนาปลัดกรมลำ ๑ ตำรว
ในซ้าย หลวงมหาเทพ ลำ ๑ หมื่นราชามาตย์ปลัดกรม ลำ ๑ ตำรว
นอกขวา หลวงราชรินทร์ ลำ ๑ หมื่นทพิรักษาปลัดกรม ลำ ๑ ตำรว
นอกซ้าย หลวงอินทรเทศ ลำ ๑ หมื่นราชาบาล ปลัดกรม ลำ ๑
ตำรวใหญ่ขวา หลวงพิเรนทรเทพ ลำ ๑ ตำรวใหญ่ซ้าย หลวงอินทร
เทพ ลำ ๑ ทหารในกลาง พระราชสงคราม ลำ ๑ ทหารในขวา หลวง
วิสุทธโยธามาตย์ ลำ ๑ ทหารในซ้าย หลวงราชโยธาทูต ลำ ๑ ยาน
ใหม่ หลวงสุเรนทรวิจิตรเจ้ากรม ลำ ๑ โปธิเรียง หลวงอภัยเสนา
เจ้ากรม ลำ ๑ กรมวัง หลวงรักษมณฑลเชียร ลำ ๑ หลวงบำรุงรักษา
ลำ ๑ หมื่นางขวา ลำ ๑ หมื่นางซ้าย ลำ ๑ ปลัดวังขวา ลำ ๑ ปลัด
วังซ้าย ลำ ๑ รวมเรือตามเสด็จ ๒๓ ลำ รวมทั้งสิ้น ๒๓๖ ลำ 2564

แลเรือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ ข้าทูลลออง ฯ
นอกจากนี้แลเรือตำรวจแลเรือชาววังขึ้นไปมิได้

เรือใช้ ทนายเลือกหอ ขวาทนภักดีอาสาลำ ๓ ซ้าย ขนโยธา
ภักดีลำ ๓ ทนายเลือกขันทน ขวาทนคนนครลำ ๓ ซ้าย ทนนครลำแดง
ลำ ๓ ตำรวจใหญ่ หลวงอินทรเทพ ลำ ๓ หลวงพิเรนทรเทพ ลำ ๓
ทหารใน ขวาทหลวงวิสุตโยธามาตย์ลำ ๓ หลวงราชโยธาเทพลำ ๓
เข้ากัน ๘ ลำนี้ เจ้ากรมปลัดกรมโตแต่งพันทนายไปลำละ ๖ คน

ข้าทูลลออง ฯ ผู้นำผู้ตามทั้งนี้ นายเวรมหากไทย นายเวรกลา
โหมบอกทางว่าส่งชาววัง ชาววังส่งมหาคเล็กผู้รับเวร ถึงที่ประทับ
กรมวังได้ตรวจเอาขานผู้เรือข้าทูลลออง ฯ ผู้ตามเสด็จชั้น ๓ ชั้น ๒ แล
เรือผู้ใดทัน (๓) มีทันเสด็จ เอากราบทูลพระกรุณา ฯ

ล้อมวงนทประพาศ

แลพันเทพราชกลาโหมได้เกณฑ์พันทนายคอบหอ หมู่ตำรวจใน
ซ้าย ๓๖ ขวา ๓๖ รวม ๗๒ หมู่ตำรวจใหญ่ ซ้าย ๓๖ ขวา ๓๖ รวม ๗๒
หมู่ตำรวจนอกซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ หมู่ทหารในซ้าย ๓๖ ขวา ๓๖
รวม ๗๒ หมู่ทนายเลือกหอซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ รวมทั้งสิ้น ๓๓๖
คน ล้อมวงชั้นในชั้นนอก

พันอินทราช (กลาโหม) เกณฑ์ขันทนhamnแล่น หมู่ตำรวจในซ้าย ๒
ขวา ๒ รวม ๔ กระบอ ก หมู่ตำรวจใหญ่ซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ กระบอ ก
อาสาเดโช กระบอ ๓ อาสาท้ายน้ำกระบอ ก ๓ อาสาซ้ายกระบอ ก ๓
อาสาขวากระบอ ก ๓ รวม ๓๒ กระบอ ก ล่วงไปล้อมวงชั้นใน

(เสด็จทางสถลมารค กระจับจวบ)

อนึ่งเสด็จทางสถลมารค ออกจากพระราชวังไปวัดวาอาราม
ถ้าไปแห่งใด ๆ มีไต้ประทีปแรม

หมื่นนรินทร์เสนี เกณฑ์หลวง ชุน หมื่นตำรวจใน ตำรวจนอก
ตำรวจใหญ่ อาสา ๖ เหล่า คำนวักวาอารามสุ่มทุมพุ่มไม้ คอยกราบ
ทูลพระกรุณา ฯ

พันทิพราชกลาโหมคุมเจ้าพนักงานเสด็จตำรวจ ตำรวจนอก สนม
ตำรวจ ไปทำฉนวนแลพลับพลา

พันเทพราช (กลาโหม) เกณฑ์ทนายคอบหอก หมู่ตำรวจใน
ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ หมู่ตำรวจใหญ่ ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐
หมู่ตำรวจนอก ซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๗๐ ทหารใน ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
รวม ๔๐ ทนายเลอกหอก ซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ รวมทั้งสิ้น ๓๗๐ คน
แลขกลองชนะธงฉาน (ชั้น) นอก เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นตวลตำรวจ
เลวแห่งเสด็จ ฯ

พันอินทราช (กลาโหม) เกณฑ์ขนิหามแล่นตามท้ายต่ง ให้
เจ้าหมู่ตำรวจใน ซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ กระจับอก ตำรวจใหญ่ ซ้าย ๒
ขวา ๒ รวม ๔ กระจับอก อาสาเศษ ๓ กระจับอก ๓ อาสาท้ายน้ำ กระจับอก ๓
อาสาซ้าย กระจับอก ๓ ขวา กระจับอก ๓ รวม ๖ กระจับอก ตามเสด็จ ฯ

พันเทพราช (กลาโหม) สั่งมาให้พันพุม (มหาดไทย) หมาย
บอกหมื่นนอกคนิศร หมื่นศรสำแดง เกณฑ์ทนายเลือกแสงขันตามท้าย
พระที่นั่ง ชาย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน

(ให้พันพุม) หมายให้ขุนโคมพลล้าน ๓ ขุนสท้านพลแสน ๓
ขม่านำ พันไชยธชย โทนหลวงราชินิกุลถือธง ๘ ขายนำทางเสด็จ แล
เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นทวิศการจเลอแห้วชั้นในตามตำแหน่ง.

(กระบวน) แหน่น้ำ หลวงเทพอรชุน ๓ หลวงราชินิกุล ๓ นำ
รวชั้นใน ๒

ขุนราชมนู ๓ พันเทพราช ๓ คุมยกกลองชนะ ๒
ตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ตำรวจนอกซ้ายขวา
รวม (แห่น้ำ) ๖ กรม

แห่หลัง ทหารในซ้ายขวา รัทยาองค์ซ้ายขวา สนมกลางซ้าย
ขวา พลพันซ้ายขวา เจ้ากรมบ้านใหม่ เจ้ากรมโพธิ์เรียง ทนายเลือก
หอกซ้ายขวา หมื่นนรินทรเสนี ๓ หมื่นศรสีหเทพ ๓ รวม (ทั้งกระบวน
นำหลัง) ๓๘ กรม

แลกรมวังใต้ตรวจตราเกณฑ์ชาวเครื่องถือเครื่องสูง ขุนราช
พิมาน พันทอง ทวิศ คุมแห่น้ำ เครื่องสูงห้าชั้น เขียวคู่ ๓ แดงคู่ ๓
เหลืองคู่ ๓ รวม ๓ คู่ บั้งแซก คำคู่ ๓ เหลืองคู่ ๓ รวม ๒ คู่ คุมแห่
หลังเครื่องสูงห้าชั้น ขาวคู่ ๓ คำคู่ ๓ รวม ๒ คู่ บั้งแซก แดงคู่ ๓
รวมเป็น ๓ คู่ รวมทั้งนำหลังเป็น ๘ คู่ บังพระสุรย์ ๓

สนมพลเรือนแลชาวแสงแท้ในหว่างเครื่องสูง หน้าพระแสงคาบ
โล่ ๑ หมั้นพรสรีนทร์ ๑ หมั้นอินทรจำเริญ ๑ รวมสนม ๒ พระแสง
หอกกำไมมะเกลือยอกทอง ชุนแสงสรรพยทอ ๑ กำนันพระแสงใน ๑
รวม ๒ พระแสงคาบไทย กำนันแสงใน ๑ พระแสงเขนกำนันพระแสง
ใน ๑ รวมหน้า ๖ แห่งหลัง พระแสงง้าวชุนคชนารณภักดี ๑ พระแสง
หอกง่ามชุนแสงสารภาย ๑ รวมแห่งหลัง ๒

ถ้าในพระราชวัง มหาคเล็กถือ (?) แลหลวงบำเรอภักดี หลวง
รักษมณฑลเขยว หมั้นรงซ้าย หมั้นจงขวา ปลัดวังซ้าย ปลัดวังขวา
เคียงพระวอ

แลกระบวรเสด็จทรง หมั้นนรินทร์เสนี พันเทพราชกลาโหม
โคงขบวนชี้ให้สมุหพระกลาโหมกราบทูลพระกรุณา ฯ
(เสด็จทางสถลมารค กระบวรข้าง)

ถ้าเสด็จทรงข้าง กรมข้างเกณฑ์ข้างพลาย ๗ ข้างพึง ๖๕ รวม
๗๒ ข้าง

พระที่นั่งทรงโถง ผูกเครื่องลูกพล เครื่องทาวทองคำ ชาวพระ
แสงเชิญพระแสงใส่ในเขาะ พระแสงบนสนองค ๑ พระแสงพร้าวค ๑
กระบี่มา (มา) ผูกข้างเขาะองค ๑ รวม ๓ องค ท้ายข้างควาญ ๑

พระที่นั่งหลังคาทอง สัตการวเชิญมาผูก ชาวแสงเชิญพระแสง
มาผูก (คือ) บนสนค ๑ หอกสนคามเหล็กยอกทองค ๑ นายท้าย
ข้าง คอ ๑ ท้าย ๑ รวม ๒ คนข้าง ๑

พระที่นั่งประพาศ สัตการวเชิญมาให้ นายท้ายข้างผูก ชาวพระ
แสงเชิญพระแสงมาผูก (คือ) ยนสั้น ๓ ยนยาว ๓ หอกสั้นสาม
เหล็กขี้ตองค์ ๑ นายท้ายข้าง คือ ๓ ท้าย ๑ รวม ๒ คนข้าง ๓

พระที่นั่งรอร ผูกเครื่องท้าวทอง ชาวพระแสงเชิญพระแสงกระบี่ ๓
พร้า ๓ มาผูก ชาวพระแสงย่นถย่นคายนคิลากลางข้าง ๑ นาย
ท้ายข้าง คือ ๓ ท้าย ๑ รวม ๓ คนข้าง ๓

ข้างคองผูกเครื่องมัน ทนายเลือกแสงย่นคายนคิลากลางข้าง ๓
ละคน เป็นข้างทั้งหน้า ๓ หลัง ๓ รวม ๖ ข้าง นายท้ายข้างคือเป็น
ควาญ ๖

ข้างแทรก (เช่นข้าง) พัง มหาศไทยข้าง ๓ กลาไหมข้าง ๓
จตุศตมภ์ & ข้าง สัสคากลางข้าง ๓ คลังมหาศมภ์ข้าง ๓ มหาศเล็ก
หัวหม่น & ข้าง นายเวร & ข้าง ขุนข้าง ๒ ข้าง ปลัดข้าง ๒ ข้าง
ขุนเชือก ๒ ข้าง ปลัดเชือก ๒ ข้าง รวม ๒๕ ข้าง

ข้างเครื่องมหาศเล็ก ๑๐ ข้าง

ข้างย่นใหญ่ หม่นราชฤทธิ หม่นราชรงค์ หม่นเพชร (ภา)
ไชย หม่นทรงพิไชย ตำรวนออกทำจำลอง สัสคเกณฑ์เลขสั่งให้หม่น
กรีนศรเชฐ ๓ หม่นวเคษศรชาญ ๓ คมเกณฑ์หัดเป็นทนายย่น
แลนายข้างคือ ๑ ชาวกองขท้าย ๑ เสมอข้าง ๑ คนทนายย่นกลาง
ข้าง ๑ กรมข้างซ้าย ขวา ๑ ย่นกระสุนนวงงกระบอก ๑ กระสุน

โศก ๑๐ กระสุน กระสุนปลาย ๒๐๐ กระสุน หอกซัค ๓๐ แหวนซัค ๑๐
ของผูกทองผูกคอกแดงน้ำ ๑ เชี่ยวหลัง ๑ รวม ๒ คัม

ช่างกันผูกเครื่องนั้น ช่าง ๑ ทนายเลือกขนคาบศิลากลางช่าง
ช่างระกระบอก ๑ ขุนหมื่นกองช่างซัค ๑ นายช่างเขียนความ ๑
ซ้าย ๓๐ ช่าง ขวา ๓๐ ช่าง รวม ๒๐ ช่าง แลทนายเลือกขน หมื่น
อินศิริ ๑ หมื่นศรีสำแดง ๑ ไต่เกณฑ์ไล่ช่างตามพนักงาน

ถ้าช่างในจะไปตามเสด็จด้วย ช่างในบอกทางว่าวสนมพลเรือน
สังเวร ชาววัง มหาศไทย กลาโหม ให้กรมช่างเกณฑ์ช่าง (แล) หลวง
พรหมบุรีรักษ์ หลวงสุริยภักดี ขุนสมุหพิมาน ขุนประธานมณฑลไชย
สนมทหารแต่งจำลองแลกษเขียนลายรง ขวาพนแดง ๑ ซ้ายพนดำ ๑

แลหลวงเทพราชา หลวงทิพรราชา กรมช่างคุมหมู่ จำเขม
คำรวนอก เครื่องมือสำหรับช่างปากไม้ ๑๐ คน คบเพลิงตัวละ ๒ ดอก
เป็นช่างซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ ช่าง

เขากัน (ทั้งกระบวร) ช่างพลาย ๗ ช่างพึง ๖๕ เป็น ๗๒ ช่าง
พันภาค (มหาศไทย) ไต่เรียกทางว่าวียนสมุหนายกกราบทูลพระ
กรุณา ฯ

(เสด็จทางสถลมารคกระบวรมา)

กรมมาเกณฑ์มาพระที่นั่งผูกเครื่องทองคำ พระที่นั่งทรง ๓
พระที่นั่งรอง ๑ TUDC 16/07/2564

ม้าแข่งใน (นายม้าช) ถอยนกายซัดแล้ง (ฤๅ) ถอทวนคาย
ซัดแล้ง ซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ ม้า

ม้าแข่งนอก (นายม้าช) ถอทวนคายซัดแล้ง ซ้าย ๕
ขวา ๕ รวม ๓๐ ม้า (นายม้าช) ถอทวนคายซัดแล้ง ซ้าย ๖
ขวา ๖ รวม ๓๒ ม้า รวมม้าแข่งนอก ๒๒ ม้า รวมม้าแข่ง (ทั้งสิ้น)
๒๗ ม้า

ม้าสวนทางไปหน้า แห่ซ้ายหมื่นเทพสารถิ ๓ แห่ขวาหมื่นพาส
ไชย ๓ รวม ๒ ม้า

ม้าใช้ (ไปข้าง) หลัง ซ้ายหมื่นไกรพลแมน ๓ ขวาหมื่น
แสนใจเพชร ๓ รวม ๒ ม้า

ม้านำเสด็จ ซ้ายขุนสท้านพลแสน ๓ ขวาขุนโจอมพลล้าน ๓
รวม ๒ ม้า

กระบวนมารวมทั้งสิ้น ๓๖ ม้า มาทงนพนภามหาดไทย ใต้เรียก
ทางว่าวยนสมุหนายกกราบทูลพระกรุณา ๗

จุกช่องรายทาง

พันเทพราชกลา โหมเกณท์ทนายหอกรำรวจในซ้ายขวา จุกช่อง
แต่พนัก้าแพงพระราชวังออกไปช่องละ ๒ คนตามซ้ายขวารายทางไปจน
ถึงทขุระทขุ

แลพนักันทมหาดไทย ว่าแก่นายเวรนครบาลแขวง (ให้) ชำระ
ทาง คัดไม้ชายเอนตามทาง

กระบวนเสด็จพระพุทธบาท

ตามทเสด็จไปพระพุทธบาทเป็นการปรกติ (จ้ำ) พระยากลาโหม
พระสุรเสนา หลวงเทพ (อรชุน) สั่งพันที่ปราชให้เกณฑ์หลวง ขุน
หมื่น ๒ คน ๓ คนเป็นนายกองทำค้ำหนัก คุมพนักงาน & ค้ำรวร สนม
(ทหาร) ช้ายขวา สนมกลางช้ายขวา ค้ำรวรนอกช้ายขวา ไปทำ
ค้ำหนักฉนวนพระนครหลวง ทำเจ้าสนุกพระพุทธบาท แลการรัย
เสด็จของหลวงเจ้าต่างกรม

พระสุรเสนา หลวงเทพ (อรชุน) พันที่ปราชไปตรวจตราเร่งรัด
ถ้าเป็นอำเภอแขวงกรมการ แขวงกรมการไค้ทำ เจ้าพนักงานเป็น
ผู้เร่งรัดให้แขวงกรมการทำ ถ้าแขวงกรมการทำไม่ทัน (ฎา)
จากไม้ไม่พอ เจ้าพนักงานทั้งนี้ต้องหาไม้หาจากทำด้วย

แลค้ำรวรใหญ่ช้ายขวาแต่งเรือพระที่นั่งศรีสักหลาด พระที่นั่ง
กราบ (ลำ) ทรงรัยเสด็จ

แลพันพรหมราชกลาโหมให้เกณฑ์เรือพระที่นั่ง กงกนชักนำเสด็จ
เป็นเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า บ้านใหม่ลำ ๓ โพงเรืองลำ ๓ รวม
(คู่ชัก) ๒ ลำ เรือค้ำทหารในช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ รวม ๒ ลำ เกณฑ์
หัตถ์อย่างฝรั่ง ช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ รวม ๒ ลำ ฮาสาวเค็ชช้ายลำ ๓
ขวาลำ ๓ รวม ๒ ลำ รวม (เรือค้ำ) ๖ ลำ เป็น ๘ ลำทั้งเรือคู่ชัก เรือ
กงเรือค้ำรวรในช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ เรือค้ำรวรใหญ่ช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓

สีสัทชายลำ ๑ ขวาลำ ๑ เวอ ๑๔ ลานพลพายฝ่ายทหารพันเทพราชได้
เกณฑ์ ฝ่ายพลเรือนสีสัทโคเกณฑ์

แลหมนอคนศร ๑ หมนศรสำแดง ๑ เกณฑ์ทนายเลือกขยลง
เรอทองเรอกนลาละ ๔ กระบอก

แลเรอพระทงยบลลงกรตนาคน ๑ เรอพระทงย (ขลลงก) ราช
สมเสพ ๑ สองลำนี้ พนังกงานตำรวในซ้ายขวาทำแลรักษา ครนมท

เสด็จทหารในซ้ายขวารับ (ไป) บรรพผลกันเขียงแล้วเอาไปทอดทำ
แลเรอคฤหัสสองตอนสนมพล เรอนซ้ายขวาเกณฑ์ ไปตามเสด็จ

(เรอฝ่าย) ซ้าย เรอพระภญาใหญ่ พนวิเศษลำ ๑ เรอพระภญาน้อยพน
สนนลำ ๑ เรอพระสมค พนแก้วนลำ ๑ เรอพระโอสถพนชนะลำ ๑ เรอ

พิเศศ (เครื่อง) ขนทิพโอสาลำ ๑ หมนโอสาลำพรำ ๑ รวม ๒ ลำ
รวมเปนเรอฝ่ายซ้าย ๖ ลำ เรอฝ่ายขวา เรอทสรงพนสนลำ ๑ เรองาน

ไซพนวนลำ ๑ เรอคตง พนแผ้วลำ ๑ เรอพิเศศ (เครื่อง) ขนโอส
รำลำ ๑ หมนก่อนแก้วลำ ๑ เรอ (เครื่อง) นมัสการ พนศร

รักษาลำ ๑ รวมเรอฝ่ายขวา ๖ ลำเปน ๑๒ ลำ พลพายนนสีสัทชายขวา
โคเกณฑ์

แลเรอศรผาแดง เรอทงกรวยเจ้ากรมแล้ว เจ้ากรมปลัดกรม
เกณฑ์พลพายกันเขียงในกรม ถาเรอศรผาแดง เรอทงกรวย เรอ

มีมานเจ้าหากกรมมิได้ไปตามเสด็จ สนมพลเรอนยอกจำนวนเรอ จำนวน
พลพายพลกันเขียงมาแก้สีสัท ๆ เกณฑ์เลขให้

(ล้อมวงที่พลับพลาประทับแรม)

ครั้นเสด็จฯ ถึงท่าเจ้าสำนักแล้ว พันเทพราช สัสดียกเอานายเรือ
(แล) พลพายเรือตงเรือกนชนนอกรงชุ่มนำฉาน พันพรหมราชเกณฑ์
แต่ลำเรือส่งให้แกสตำรวจแลอาสาหกเหล่า ทอดทูนนำฉานต่อกันลงไป
เสมอลำหนึ่งนาย ๑ ไพร่ ๕ คน

แลล้อมวงแบ่งกันอยู่รักษาวัง บ้างลวงขนไปตงตำรวจวางขวาง
เหล็กกรอบพระตำหนักกว้าง ๕ ศอก ๑๐ กอง เสมอกองหนึ่ง บนคา
ตระเงินกระบอก ๑ บนหามแล่นกระบอก ๑ บนทองกระสุนปราย ๒
กระบอก บนคาบชก ๑๐ กระบอก รวมบน (กองละ) ๑๕ กระบอก
ธนู ๕ คัน นำไม้ ๕ คัน ขวากกระบี่ ๕๐ หลุม ข้องใหญ่ใบ ๑
ไพร่ ๕๐ คิมของขานยาม

อาสาวิเศษ ทหารใน นอนนอกล้อมวัง ๕ กอง เป็นอาสาวิเศษ
๒ กอง ๑๖ คน ทหารใน ๒ กอง ๑๖ คน รวม ๓๒ คน

แลกรมตำรวจใน ตำรวจใหญ่ ทหารใน สนมทหารซ้ายขวา
เจ้าพนักงานเอาขนล่อไปตั้งประตูละ ๒ กระบอก ชาววังกำกัษประตูด้วย
แล้วชาวท มหากตเล็กวงนำ ชาววังตำรวจในล้อมวง

สัสดียกเอาเลขเรือคฤหัสสองตชน เรือศิวพานคิง เรือท่งกราย
ไปนอนกรงชุ่มท้ายสนม แลพลพายเรือศิวสักหลาท เรือกราย (ท่ง)
ทรง เรือกราย (ท่ง) รอง แอนริมนนวนนประจำท่านอกตำรวจล้อมวง

แลพื้นเทพราชเกณฑ์ขบกลองชนะประโคมยาม

แลกรมข้างเกณฑ์ข้างอยู่โรงในกำแพงล้อมพระตำหนัก แลวง
รายในกองขุ่มรอบกำแพงล้อมพระตำหนัก ข้างบนใหญ่ตั้งรวกของเพลิง
นอกกองขุ่มตามซ้ายตามขวา แลเจ้ากรมปลัดกรมคุมไพร่กายเกย
ถือขนนกไพร่กระเวน ๕ ยามตามซ้ายตามขวา เป็นข้าง ๖๒ ข้าง
ใน (กิ่ง) นี้

ข้างต้นอยู่โรงในพระตำหนัก พลาย ๓ พัง ๓ รวม ๒ ข้าง วง
รายรอบกำแพงล้อมพระตำหนัก ๓ คำน พลาย ๖ พัง ๖ รวม ๑๒ ข้าง
ข้างบนใหญ่ตั้งรวกของเพลิง พวกกองขุ่มเสมอข้าง ๑ ทนายบนกลาง
ข้าง ๑ กรมข้าง (ข) คอ ๓ ท้าย รวม ๓ คน ขุนกระสุนนิ้ว (กิ่ง)
กระบอก ๓ กระสุนโคก ๓๐ กระสุน กระสุนปลาย ๒๐๐ กระสุน หอก
ซัด ๓๐ เล่ม แหวนซัด ๓๐ เล่ม เป็นข้างพังซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
รวม ๔๐ ข้าง

(กอง) กระเวน ๕ ยาม ซ้ายยาม ๑ พระราชวังเมือง ๑ ไพร่
กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๒ หมื่นคชศักดิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕
ยาม ๓ ขุนทรงสิทธิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๔ หลวงศรี
ไชยาทิศ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ขวา ยาม ๓ พระกำแพง ๓ ไพร่
กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๒ หมื่นคชสิทธิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๓
ขุนทรงศักดิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๔ หลวง (ศรี) สิทธิธรรม ๓
ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ รวมนาย ๘ ไพร่กายเกย (ถือ) ขนนกไพร่ ๓๒

รวม ๕๐ คน ช้างพัง ๘ ช้าง เข้านั้นเป็นช้างพลาย ๗ พัง ๕๕ รวม
๖๒ ช้าง ระคมมาตระเวน ๔ ยามตามซ้ายตามขวา

ม้าซ้าย ยาม ๓ หลวงปราบพลแสน ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๔
รวม ๕ ยาม ๒ หลวงศรีวิเศษ ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๔ รวม ๕
ยาม ๓ ขุนสุนทรสินธพ ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๔ รวม ๕ ยาม ๔
หมื่นชำนาญภูเบศร์ ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๔ รวม ๕ ม้าขวา ยาม ๑
หลวงทรงพล ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๔ รวม ๕ ยาม ๒ หลวงพิไชย
มนตรี ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๔ รวม ๕ ยาม ๓ ขุนวิสูตรวิเศษ ๑
ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๔ รวม ๕ ยาม ๔ หมื่นชำนาญภูบาล ๑ ไพร่ถือหอก
ถือหฺล่าว ๔ รวม ๕ รวมนาย ๘ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๓๒ รวมเป็น
๕๐ คน ม้า ๘ ม้า

แลหมื่นนรินทร์เสนี พันเทพราชกลาโหม หมื่นศรีสหเทพ
พันพมมหาคไทย ไท้เกณฑ์ชุมนุมคุ้มไพร่ทหารถือขันทนงไพร่ ไพร่
พลเรือนสี่สี่เกณฑ์ถือหอกถือหฺล่าว ตั้งกองร้อยชั้นนอก ห่างพระ
ตำหนักออกไป ๒๐ เส้น ฟากตะวันออก ๒ กอง ฟากตะวันตก ๒ กอง
รวม ๔ กอง ตระเวนบรรจบถึงกัน เสาหมอกองหนึ่ง ฝ่ายทหาร
นาย ๒ ไพร่หลวงถือขันทนงไพร่ ๕๐ รวม ๕๒ พลเรือนนาย ๑
ไพร่หลวงถือหอกถือหฺล่าว ๕๐ รวม ๕๒ คน รวมเป็นนาย ๔ ไพร่ ๒๐๐
รวม ๒๐๔ คน

๑. ทำเนียบเดิมนั้นเป็นหลวงพิไชยพาชี จะแก้ใหม่ถ้าหนังสือนี้จะเขียนสร้อยชื่อ
ผิดก็เปนได้.

แลเกณฑ์ตตงคอยเหตเห็นอนาทายนำ ห่างพระตำหนักออกไ้

๒๐ เส้น คนฝ่ายทหารเกณฑ์อยู่ทายนำ กรมอาสาตามนาย ๒ ไพร

๒๐ รวม ๒๒ คน พลเรือนเกณฑ์อยู่เห็นอนา กรมม้า นาย ๒ ไพร

๒๐ รวม ๒๒ คน รวมเป็นนาย ๔ ไพร ๕๐ รวม ๕๔ คน.

แลขานูชกของร้อยคอยเหตขึ้นในชั้นนอก ๆ กว่าลือมวงนั้น หมัน
นรินทร์เสนี หมันศรีสหเทพ พันเทพราช พันพุดม ไ้ตั้งสั่งให้สมุห
นายก สมุหพระกลาโหม แ่พอรู้จำนวนไว้ แลกรมพระราชวังบวร ๆ
ให้ข้าหลวงไปตรวจ แลเอากราบทูลพระกรุณา ๆ ถ้ากรมพระราชวัง
บวร ๆ ไม่ไ้เฝ้า สั่งขานูขึ้นมาให้เจ้าต่างกรมแลตำรวจในพระราชวัง
หลวงกราบทูลพระกรุณา ๆ

แลหมันศรีสหเทพเกณฑ์ชุมนุมฝ่ายพลเรือนกำกยนครบาล (แล)
แขวง ตรวจตราสารวัดคังร้านกองเพลิง พันจันทไตตรวจทางให้นครบาล
แขวงกรมการทำทาง กรุยหลักลอยแลหลักตอ โขคหากตักไม้ชายไม้
เอนทั้งในทางชลมารคแลทางสถลมารคชงกคทางเสด็จ

(กระบวรทางสถลมารคเสด็จขึ้นพระพุทธรบาท)

อนงดาเสด็จ ๆ แต่ทำเจ้าสนุกชนไปประทับแรมพระตำหนักพระ

พุทธรบาท

๑. ความที่เกี่ยวข้องกรมพระราชวังบวร ๆ ตรงนี้ บางทีจะเป็นแบบแผนมีขึ้นใหม่
ครั้งเมื่อสมเด็จพระเจ้าโลกเชอ เจ้าฟ้า กิ่ง กรมขุนเสนาพิทักษ์เป็นกรมพระราชวังบวรฯ
โดยท่านองจะไ้มีหน้าที่เป็นผู้ตรวจมาแต่ก่อนนั้นแล้ว.

กลาโหมเกณฑ์นายกองนายงานคุมเจ้าพนักงานขึ้นไปทำพระ
 คำหนักแลทางสถลมารค แต่ทำเจ้าสนุกถึงบางโขมค พนักงาน
 ขุนนครไคทำ^๑ แต่บางโขมคถึงพระพุทธรูป พนักงานกรมการ
 เมืองสระบุรี (แล) พนักงานขุนโฮลนไคทำ พนักงานที่ไคเกณฑ์หลวงขุน
 หมื่นคุมไพร่สี่สีกไปช่วยแขวงแลกรมการท่าทาง ๕ กอง กองหนึ่ง
 นาย ๓ ไพร่ ๕๐ รวม ๕๓ คน

พันเทพราชเกณฑ์นายคชหอกหมี่ ตำรวจในซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐
 รวม ๑๐๐ คน ตำรวจนอกซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน ตำรวจใหญ่
 ซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน ทหารในซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน
 ทนายเลือกหอกซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน รวมเป็น ๓๕๐ คน
 แลขกลองชนะ ๓๐๐ คน แตรฝรั่ง ๕ คู่ แตรทอง ๒ คู่ สังข์คู่ ๑ ขิงฉาน
 ๕ คู่

อนึ่งพันเทพราชเกณฑ์ขันทามแล่น ตำรวจในซ้าย ๒ ขวา ๒
 รวม ๔ ตำรวจใหญ่ซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ อาสา (วิเศษ) ซ้าย ๓ ขวา ๓
 รวม ๖ อาสาเคโซ ๓ อาสาท่ายน้ำ ๓ รวม ๖ รวมเป็นขันทามแล่น ๑๒
 กระบอกตามท้ายพระที่นั่ง.

แลเจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นศรัทธาจารย์ตำรวจเลวแห้วในตำแหน่งแห่ง
 หน้า (คือ) หลวงเทพธรชน ๓ หลวงราชนิกุล ๓ นำรวจชนในรวม ๒
 ขุนราชมนู พันเทพราชคุมขกลองชนะ (รวม) ๒ ตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจ

๑. ท้องที่ตอนนี้เป็นยังอยู่ในอำเภอ นคร แขวงจังหวัดกรุง ฯ ขุนนครเป็นนาย
 อำเภอ.

ใหญ่ซ้ายขวา ตำรวนนอกซ้ายขวา ๒ กรม แห่หลัง (คือ) ทหาร
ในซ้ายขวา พลพันซ้ายขวา รักษาองค์ซ้ายขวา เจ้ากรมบ้านใหม่ เจ้า
กรมโพธิ์เรียง ทนายเลอกหอกซ้ายขวา (รวมเขน) ๓๐ กรม หมนนวนนทร
เสน หมนศรีสทเทพ (ปลายรว)

กรมวงเกณฑเครื่องสง แห่น่า (คือ) เครื่องสงห้าชั้น เขยวคู้ ๓
แดงคู้ ๓ เหลืองคู้ ๓ รวม (เครื่องสง) ๓ คู้ บังแตรกค้ำคู้ ๓ เหลือง
คู้ ๓ รวม (บังแตรก) ๒ คู้ รวม (ทั้งเครื่องสงบังแตรกแห่น่า) ๕ คู้
แห่หลัง เครื่องสงห้าชั้น ขาวคู้ ๓ ค้ำคู้ ๓ รวม (เครื่องสงแห่หลัง)
๒ คู้ บังแตรกแดงคู้ ๓ รวม (ทั้งเครื่องสงบังแตรกแห่หลัง) ๓ คู้ บัง
พระสุริย์ ๑ พันทอง ขุนราชพิมาน ๑ คน

แลชาวแสง กรมสนมพลเรือน ถือพระแสงหว่างเครื่องสงน่า
(คือ) พระแสงกายโล่ห้ หมนพรสุรินทร ๑ หมนอินทรจำเวญ ๑ พระแสง
หอกค้ำมไม้มะเกลือขอกทอง ขุนแสงสรรพยทช ๑ กำนันแสงใน ๑
พระแสงกายไทย กำนันแสงใน ๑ พระแสงเขน กำนันแสงใน ๑
พระแสงหว่างเครื่องสงหลัง (คือ) พระแสงง้าว ขุนคชนารณภักดี ๑
พระแสงหอกง่าม ขุนแสงสารภาย ๑

พันพุดมหมายบอกทนายเลอกแสงขนคาบศีลาตามท้ายพระที่นั่งซ้าย
ขวา ๕๐ รวม ๓๐๐ คน

แลให้หมายให้ขุนโคมพลล้าน ๑ ขุนสท้านพลแสน ๑ ชมน่าน
ขุนไชยรชชโยนหลวงราชันีกุลถอง ๘ ขายน่าทางเสด็จ

กรมช่างซ้ายขวาเกณฑ์ช่างสำหรับกระบวรเสด็จ ๑ ช่างพระ
 ทิ้งทรง ๑ ช่างพระทิ้งรอง ๑ ช่างนำ ๑ ช่าง (ผูกพระทิ้ง) หลังคาทอง
 ๑ ช่าง (ผูกพระทิ้ง) ประพาคโถง ๑ รวม ๕ ช่าง ช่างตั้งนำ ๓ หลัง
 ๑ รวม ๖ ช่าง ช่างกันใบ ๑๐ (ช่างกัน) นอกกองอาสา ๒๐ รวมช่าง
 กัน ๓๐ ช่างแทรกขนช่าง ๒ ปลัดช่าง ๒ นายเชือก ๒ ปลัดเชือก ๒
 มหาศไทย ๑ กลาใหม่ ๑ จตุศคมภ์ ๕ หัวหมนนมหาดเล็ก ๔ รวมช่างแทรก
 ๑๘ ช่าง ช่างบัน ๒๐ ช่างเครื่องมหาดเล็กซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐ ช่าง
 ช่างกบสำหรับช่างใน ๔๐ ช่างพระประเทียบ พระทิ้งหลังคาทอง ๑
 (ช่างตั้ง) ๑ ช่างนำ ๒ ช่างหลัง ๒ รวม ๕ ช่าง ช่างบนนำ ๕ บนหลัง ๕
 รวม ๓๐ รวมช่าง (กระบวร) พระประเทียบ ๑๕ ช่าง รวมเป็นช่างกระบวร
 เสด็จ ๑ ของหลวง ๑๒๘ ช่างกระบวรพระประเทียบ ๑๕ ช่าง รวมทั้งสิ้น
 ๑๔๔ ช่าง

ช่างพระทิ้งผูกเครื่องลูกพล ๒ คาวทองคำ ชาวพระแสงเชิญพระ
 แสงใส่ในเขาะ พระแสงบนสนัก ๑ พระแสงพร้าวองค์ ๑ กระบี่มาผูกข้าง
 เขาะองค์ ๑ นายท้ายช่าง (เป็น) ความ ๑ พระทิ้งหลังคาทอง ๕ ตำรวจ
 ยกมา กรมช่างผูกช่าง ชาวพระแสงเชิญพระแสงบนสนัก ๑ พระแสง
 หอกคามเหล็กขีตองค์ ๑ พระแสงบนยาวองค์ ๑ นายท้ายช่าง (ขี) คอ
 ๑ ท้าย ๑ รวม ๒ คน ช่าง ๑ พระทิ้งนำผูกเครื่องลูกพลคาวทอง
 ชาวพระแสงเชิญพระแสงกระบี่องค์ ๑ พระแสงพร้าวองค์ ๑ รวม ๒ มาผูก
 ทนายเลือกแสงบนถอยบนค้ายคี่ลากลางช่างกระบวร ๑ นายท้ายช่าง (ขี)
 คอ ๑ ท้าย ๑ รวม ๓ คน ช่าง ๑

๑. นำตัวช่างพระประเทียบตรงนี้ เห็นจะหมายความว่ากระบวรพระมเหสี
 ๒. ในต้นฉบับเขียน ลูกพลุ อย่างนี้ จะถูกต้องที่สุดจะอย่างไรขอเพจไม่ทราบ.

ข้างตั้งผูกเคระของม่น ทนายเลอกแสงบนถอยบนคาศีลากกลาง
 ข้าง ๆ ละคน นายท้ายข้าง (ข) คอ ๓ ท้าย ๓ เป็นข้างตั้งนำ ๓
 หลัง ๓ รวม ๖ ข้าง

ข้างแทรก (เป็นข้าง) พัง พระกำแพง ๓ พระราชวังเมือง ๓
 รวมชนข้าง ๒ หลวงคชศักดิ์ ๓ หลวงคชสิทธิ์ ๓ รวมปลัดข้าง ๒
 ขนทรงศักดิ์ ๓ ขนทรงสิทธิ์ ๓ รวมชนเชือก ๒ หมันศรีวิสุทธิบาล ๓
 หมันราชสิทธิกรรม ๓ รวมปลัดเชือก ๒ มหาศไทยกลาโหมจตุศคมภ ๖
 หัวหมันมหาศเล็ก ๔ รวมข้างแทรก ๑๘ ข้าง

ข้างบนใหญ่ หมันราชฤทธิ ๓ หมันราชรงค์ ๓ ตำรวจในท่าจำลอง
 สังกัดเกณฑ์เลขสั่งให้หมันศรีสรเชษฐ หมันวิเศษสรชาญ คู่หมักเป็น
 ทนายบนกลางข้าง ๆ ละคน นายข้างชคอ ๓ นายกองเป็นควาญ ๓
 เสมอควหนง ทนายบนกลางข้าง ๓ กรมข้างชคอ ๓ ท้าย ๓ รวมเป็น ๓ คน
 บนกระสุนนวงงกระบอก ๓ กระสุนโตค ๓๐ กระสุนปราย ๒๐๐ รวม
 ๒๓๐ กระสุน หอกซัค ๓๐ แหวนซัค ๓๐ รวม ๒๐ เล่ม ธิงผูกของ
 ข้างละคอก แดงนำ เขียวหลัง เป็นข้างนำ ๓๐ ข้าง หลัง ๓๐ ข้าง
 รวมเป็นข้างพลาญ ๒๐ ข้าง

ข้างกันในผูกเคระของม่น ทนายเลอกถอยบนคาศีลากกลางข้าง ๆ
 ละคน ๓ ขนหมันกองข้างนอกชคอ ๓ ท้าย ๓ เป็นข้างซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม
 เป็นข้างพลาญกัน ๓๐ ข้าง

กองช่างอาสาแก่นชั้นนอก มีทนายฉอบนคาบคี่ลากกลางช่าง หมู่
ตำรวกลางชั้นนายโชติราช นายไชยราช ตำรวในเป็นทนายชั้นเสมอ
ช่าง ๑ ขุนหมื่นชาวกองช่าง (ช็คอ) ๑ ทนายชั้นกลางช่าง ๑ ไพว์นาย
ช่าง (เป็นควาญ) ๑ รวม ๓ คน เป็นช่างซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวมช่าง
แก่นนอก ๒๐

ช่างเครื่องมหาคเล็ก สำหรับพระสุพรรณศรี พระล้อมทองช่าง ๑
สำหรับพระล้อมตะบัน พระโอสถสุม พานพระชกช่าง ๑ พระเท้าทองพระ
เท้าเงินช่าง ๑ หม้อตองพระบังคน กาพระบังคนช่าง ๑ พระตะกายเงิน
ใส่พระสุธารค์ช่าง ๑ พั้นทอง พั้นแพรช่าง ๑ พระแสงกระสุน พระ
แสงง้าว พระแสงหอกช่าง ๑ พระกลตแตก พระกลตฝนช่าง ๑ พระสมต
พระกระทานชนวนช่าง ๑ พระยื่นโตของเสวยช่าง ๑ รวมเป็น ๑๐ ช่าง
มหาคเล็กเชิญเครื่อง จำหุ่มแพรกำกัยเครื่องถวาย

หลวงพรหมบริรักษ์ หลวงสรีภักดี ขุนสมุหพิมาน ขุนประธาน
มดเตียบร สนมทหารแต่งจำลองกบเขียนลายรง ขวาพนแดง ซ้ายพนดำ
แลหลวงเทพราชา หลวงทิพราชา กรมช่างคุมหม้อทำเข็มกรม
ช่าง เครื่องมือสำหรับช่างปากไม้ ๓๐ (คน) คบเพลิงตัวละคร ๒ คอก
ช่างขวา ๔๐ ซ้าย ๔๐ รวมเป็น ๘๐ ช่าง.

ช่างพระประเทียบพลาย ๔ พัง ๓๓ รวม ๓๗ ช่าง

ช่างพระที่นั่งหลังคาทอง นายพดมา นายจันย์ญญา สี่ตำรวเชิญ
มา กรมช่างผูก นายท้ายช่าง (ช) คอ ๑ ควาญ ๑

ข้างฝั่งผกครองมน ทนายเลขแสงชั้นกลางข้างซ้าย ๓ คน
เป็นข้างคิงนำ ๒ หลัง ๒

แลข้างชั้นใหญ่ เสมอข้างหนึ่ง ทนายชั้นกลางข้าง ๓ กรมข้าง
(ข) คอ ๓ ความ ๑ รวมเป็น ๓ คน ชั้นกระสุนนวกิงกระบอก ๓ กระสุน
โคก ๓๐ กระสุนปราย ๒๐๐ รวม ๒๓๐ กระสุน หอกซัด ๓๐ แหวนซัด ๓๐
รวม ๒๐ เล่ม อิงผกทองอิงละคอก แดงนำ เขียวหลัง รวม ๒ อิง
เป็นข้างคิงนำ ๕ หลัง ๕ รวม ๓๐ ข้าง

แลข้างประทกทแลสังของพระคลังข้างนำแลพระคลังข้างในสำหรับ
ไปตามเสด็จ ๆ นั้น ถ้าข้างนำพนักงานเจ้ากรมปลัดกรมกรายทูลพระ
กรุณา สั่งเวรกรมข้างซ้าย ถ้าข้างใน ๆ กรายทูลพระกรุณาสั่งทางว่า
ให้สนม (พลเรือน) สั่งเวรชาววังเวรมหาดไทย ให้กรมข้างซ้าย
กรมข้างซ้ายให้พนักงาน ๆ บัดตราไว้แก่กรมข้าง ซ้ายข้างกระบวร
เสด็จ ๆ แลนอกกระบวรเสด็จ ๆ มากน้อยเท่าใด พันภาค (มหาดไทย)
ใดเรียกทางว่ากรมข้าง ให้พลหัวเจ้าท่านสมุหนายกกราบทูล
พระกรุณา

กรมมาเกณฑ์มาผกครองทองคำ (พระที่นั่ง) ทรง ๓ (พระที่นั่ง)
รอง ๓ มาแขงในถอยนถอยทวน ทายชดแล่ง ซ้ายตำรว ๓ ขุนหมื่น ๕
ขวาตำรว ๓ ขุนหมื่น ๕ รวมตำรว ๒ ขุนหมื่น ๓๐ เป็น ๓๒ มาแขง
นอกถอยเกาทณททายชดแล่ง ซ้ายตำรว ๒ จีน ๕ ขวาตำรว ๒ จีน ๕
รวมตำรว ๔ จีน ๓๐ เป็น ๓๔ ถอยทวนทายชดแล่ง หมื่นพนช ซ้าย ๒
ขวา ๒ รวม ๓๒ รวมแขงนอกซ้าย ๓๓ ขวา ๓๓ เป็น ๖๖/มี 2564

ม้าศึก ขุนกองขดอทวนกายซัดแล้ง ขันนกโพรงผูกข้างม้าตัวละคร
กระบอก ซ้าย ๘ ขวา ๘ รวม ๑๖ ม้า

ม้าสวนทางไปนำกระบวรแห่กายซัดแล้ง ซ้ายหมื่นเทพสารดี ๓
ขวาหมื่นพาชัยไชย ๓ รวม ๖ ม้า

ม้าใช้ (กระบวร) หลังกายซัดแล้ง หมื่นไกรสรแมนซ์ ๓ หมื่น
แสนใจเพ็ชรชี่ ๓ รวม ๖ ม้า

ม้านำเสกกายซัดแล้ง ขุนโหมพลล้านชี่ ๓ ขุนสท้านพลแสนชี่ ๓
รวม ๖ ม้า

รวมกระบวรม้า ๖๐ ม้า พันเอก (มหาดไทย) ใ้เรียกหาว่า
สั่ง พลหัวแก้วท่านสมุหนายกกราบทุกพระกรุณา

แลขุนสเรนทรวิชิตคุมฝพายบ้านใหม่ ๕๐ ขนอภัยเสนาคุมฝพาย
โพธิ์เรียง ๕๐ รวม ๓๐๐ คน หลวงเทพา (สัสดี) คุมเลขเรือกงเรือ
กันซ้าย ๕๐ คน หลวงศรีกาฬสมศ (สัสดี) คุมเลขเรือกงเรือกันขวา
๕๐ คน รวม ๓๐๐ คน ถอหอกถอพัว (เป็นกระบวร) ท้ายพระ
ที่นั่ง ๒๐๐ คน

แลสัสดีเกณฑ์ยกเอาเลขฝพายเรือกงสองตอน เรือครุฑแดง
เรือท่งกรวย เรือเจ้าหากรมมิได้ ห้ามยองทหารในซ้ายขวา แล่งใน
เครื่องนมัสการ คุม

แลหมื่นนรินทร์เสนี หมื่นศรีสหเทพ เกณฑ์ชนหมื่นตามรถสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ (แล) พระเจ้าลูกเธอ ๆ รัชเสด็จขึ้นไปพระพุทธรูปบาท เจ้ากรม ปลัดกรมฝ่ายทหาร ขุนพิไชยนุราชวรธำมรงค์เจ้ากรม ๑ หมื่นมณเฑียรราช (รถ) ปลัดกรม ๑ รวมฝ่ายทหาร ๒ ฝ่ายพลเรือน ขุนราช (รถ) ยานบริรักษ์ เจ้ากรม ๑ หมื่นรัตนภูบาล ปลัดกรม ๑ รวมฝ่ายพลเรือน ๒ รวมเป็น ๔ คน

แลรถพระที่นั่งทรงพระบรมข เป็นพนักงานเสด็จร่วมรถ ๑ พระประเทียบ กรมหลวงพิพิธมนตรี^๑ สนมตำรวจซ้ายขวา ๓ รถพระราชทานพระสงฆ์ รถสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ รถพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ รถฝ่ายทหารเป็นพนักงานตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ตำรวจนอกซ้ายขวา ทหารในซ้ายขวา สนมทหารซ้ายขวา อาสาหกเหล่า แลรถฝ่ายพลเรือนเป็นพนักงานมหาดไทย (น้ำทิ) ขุนราชอาญา (สมุห์ยาญชี) จตุสดมภ์ กรมซ้ายขวา กรมสรรพากรใน กรมสรรพากรนอก กรมล้อมวัง ได้ทำแลกระบือชักรถนั้นกรมมาให้จ่าย

อนึ่งโค (แล) เกวียน (นั้น) พนักงานเวรทางเกณฑ์กรมการหัวเมือง เมืองมโนรมย์ ๑ เมืองไชยนาท ๑ เมืองสิงห์บุรี ๑ เมืองสรรคบุรี ๑ เมืองอ่างทอง ๑ เมืองอินทร์ ๑ เมืองพรหม ๑ เมืองลพ

บุรี ๑ เมืองสระบุรี ๑ แขวงสัทศ^๑ ให้เอาโค (แล) เกวียนมาบรรทุก
 สิ่งของข้างหน้าข้างใน ของเครื่องเล่น (มหรศัพ) ของคอกไม้เพลิง
 ของแสงสรรพยทศ ขึ้นไปพระพุทธรูปตามยานุชิตี (เจ้าพนักงาน) ข้าง
 ใน (คือ) หมั้นเทพขันธ์ หมั้นราชขันธ์ (แล) เจ้าพนักงานข้างหน้า^๒
 (แต่จำนวนเกณฑ์) จะเป็นเมืองใดมากน้อยเท่าใดจำมิได้ จำมิได้
 โคเกวียน กรมการแขวงเอาเงินมาให้เจ้าพนักงานชำระโคเกวียน แล
 เงินค่าโคเกวียนทั้งนี้ กรมการแขวงเรียกเอาแก่ราษฎรเสมอเรือน ๑
 เสมอกัน เรือนละบาท ๑ (ค่า) หมายถึงเรือนละ ๒ สลึง (คือ ๕๐ สตางค์)
 ครน่อยมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ราษฎรเสียค่าโคเกวียน
 แต่เมืองจันทรา แลแขวงหัวเมืองฝ่ายเหนือ นอกกว่านมโคเสียค่า
 โคเกวียน ให้เฉลี่ยเอาค่าโคเกวียนให้ทั่วทุกหัวเมือง คงราษฎร
 ใต้เสียค่าโคเกวียน (ครว) ๑๑๑ เรือนละสลึง ๑ หมายถึงเรือนละเพ็ง ๑
 ใต้เงินมากน้อยเท่าใดสั่งไว้พระคลัง ท่อเสด็จฯ จึงเอาเงินนั้นมาจ่าย
 ถ้าเหลือสั่งเข้าพระคลังหลวง

(ล้อมวงที่พระพุทธรูป)

ครนเสด็จฯ ๑ ถึงพระพุทธรูป ล้อมวงตั้งตารางวางชวากกระชับ
 เหล็กกรอบพระตำหนัก ๕ คอก (ตั้งเป็น) ๑๐ กอง กอง ๑ บนตาคะครว

๑. แขวงสัทศอยู่ในจังหวัดกรุงฯ ๑ คือแขวงรอบกรุง ๑ แขวงเสนา ๑ แขวงอุไทย ๑
 แขวงนคร ๑ รวมเป็น ๔ แขวง.

๒. ทรงนิตินฉบับเห็นจะตกชื่อเจ้าพนักงาน

เงินกระบอก ๑ ขันหามเล่นกระบอก ๑ ขันคาบชค ๓๐ กระบอก ขันทอง
 กระสุนปราบ ๓๐ กระบอก รวมขัน ๒๒ กระบอก ๓๒ คัน น้ำไม้ ๕
 คัน โลหะ ๕ ขวากกระชัย ๕๐ หลุม คนกองละ ๒๐ คน (๓๓) ๗๐ คน

ทหารในอาสาพิเศษอยู่นอกล้อมวัง ทหารใน ๒ กอง ๓๒ คน อาสา
 วิเศษ ๑๒ คน

แลประตุลล้อมวังนั้นชาววังได้กำกับรักษาด้วย

แลสี่สี่ พันเทพราช ยกเลขเรือพระที่นั่ง เรือต่ง เรือกัน เรือ
 ศรมาแดง เรือคฤห์ มานอนชุ่มน้ำฉาน แลท้ายสนม

แลกรมช่างกรมมาเกณฑ์ช่างเกณฑ์มาตระเวน ๕ ยามตามซ้าย

แลขวา เหมอนอย่างเมือเสด็จประทับแรมอยู่ณะพระตำหนักท่าเจ้าฉนบก.

อนึ่ง หมันนรินทรเสนี พันเทพราช ฝ่ายทหารเกณฑ์ขุนหมัน
 ไพร่ ถอยนบกไพร่ แลฝ่ายพลเรือน หมันศรีสหเทพ พันพดมเกณฑ์
 ขุนหมัน สี่สี่เกณฑ์ไพร่ถอยออก ตังกองร้อยคอยเหตุ ตระเวนพทักษ

รักษาชั้นนอก ห่างพระตำหนักออกไปทาง ๑๕๐ เส้น ๑๐๐ เส้น ๕๐ เส้น
 ๓๐ เส้น ตระเวนบรรจบถึงกัน เช่นคนกองร้อย ๕ กอง ตังอยู่ อาร

ทองแดงกอง ๑ ห้วยวังวากอง ๑ ศิลาตาคอง ๑ ท้ายเขาคอง ๑

พหลวงกอง ๑ กองตระเวน (อีก) ๕ กอง ตังอยู่หนองบัวกอง ๑

หนองสามสี่ยกอง ๑ บ่าไม้แดงกอง ๑ เขาคินกอง ๑ ทุ่งศิลาตาคอง ๑

กองคอยเหต ๒ กอง ตั้งอยู่พนบกยงกอง ๓ ทนองคณตทกอง ๑ กอง
 ตั้งเชิงเขา ๒ กอง เสมอกอง ๑ ทหารนาย ๑ ไพร์ถอยน ๓๐ พลเรือน
 นาย ๑ ไพร์ถอยหอกถอยหลาว ๓๐ รวมเป็นกองละ ๒๒ คน เลขกอง
 คอยเหตกองตั้งตงนตรระเวนบรรจบถึงกัน พนักงานตำรวจในซ้ายขวา
 ผู้อยู่เวรได้ตรวจตราเอากราบทุกพระกรุณา ฯ
 อนึ่ง ถ้าทรงพระกรุณาฯ ให้เอาข้างบรรทุก ๒ เทียว กรมช่าง
 เกณฑ์ขุนหมื่นคุมไพร์ถอยหอกถอยหลาว พนักงานแต่งนายรองมาตั้ง
 คำน ห้ามมิให้ข้างกลับ อยู่ททนองคณตทกอง ๑ พหลวงกอง ๑ พนบก
 ยงกอง ๑ รวม ๓ กอง กอง ๑ (มี) นาย ๑ นายรอง ๑ ไพร์ ๒๐ รวม
 ๒๒ คน

อนึ่งคอกไม้เพลิง เครื่องเล่นทั้งปวง สำหรับสมโภชพระพุทธบาท
 (นั้น) เป็นพนักงานพินิจที่ใดกะเกณฑ์ตรวจตราว่ากล่าว

(การรักษาพระนครเวลาเสด็จไม่อยู่)

อนึ่งถ้ามีที่เสด็จไปพระพุทธบาท (๑๑) เมืองลพบุรี (๑๑)
 เมืองเพชรบุรี นครบาลเกณฑ์รักษากรุง ฯ
 กรมล้อมพระราชวัง พระเพชรพิไชยตั้งกองชุมนุมอยู่จวนที่ท้องสนาม
 กลาง ขุนหมื่นคุมไพร์ชนรักษาขอมเชิงเทินรอบพระราชวังกรม ๓

กรมวังนอกอยู่ที่มณฑลลาวเวียง หลวงราชฤทธานนท์ หลวง
 นนทเสน ขุนหมื่นชาววังนอก เหล่า ๓

กรมวังเกณฑ์ ขุนอินธาดู ๓ ขุนเทพสุภา ๓ ขุนพรหมสุภา ๓
 (ตุลาการศาลกรมวัง) ๓ คน อยู่จำหลักอประตู่ทำสียเขี่ย (เหล่า ๑)

แล (พนักงาน) อยู่รักษากรุง ๓ ระยะเวลาออกห้าม ๓ กงคุม
 ๓ กง ๓ กง รักษาจำหลักแลระยะเวลาในกรุงตามอำเภอ ๘ กง ๓ ระยะเวลา
 นอกกรุงตามอำเภอ ๘ กง รวม ๑๖ กง เป็น (คือ)

ขุนสัสดี ๓ ขุนสารวัตร ๓ นายตำรวจซ้าย ๓ นายพ้อมรง ๔
 นายขานกลาง ๓ รวม ๘ นาย ไพร์สม ๘๐ รักษาผู้ร้าย ๘ คน
 รวม ๘๘ คน

พระยายมราช ๓ หลวงขุนหมื่น ๑๐ เสมียนทนาย ๒๐ ไพร์สม
 กาลัง ๒๐๐ รวม ๒๓๓ คน ๓ กงชกตาทพอยู่ท้องสนามหน้าพระสพ
 เพลากลางคืนไประยะเวลาตรวจตราทั่วกรุง

หลวงรองเมือง ๓ เสมียนทนาย ๑๐ ไพร์สม ๕๐ รวม ๖๓ คน
 ๓ อยู่ยอมเพชรบางกระจะ แลไประยะเวลาตรวจตราอำเภอทหาร

ขุนเทพผล ๓ เสมียนทนาย ๗ ไพร์สม ๓๒ รวม ๔๐ คน ๓
 อยู่จำหลักสะพานลำเหย ๓ ระยะเวลาอำเภอพลเรือน

(ก่องระยะเวลากรมเมือง) ๓ กงรักษาจำหลัก แลระยะเวลาใน
 กรุง ๔ อำเภอ ขุนอุสารขร ๓ หมื่นอุสารขร ๓ ขุนวิจารณ์ภูธร ๓

๑. ทว่า นำพระสพ ทรงนี้ จะเป็นตรงไหนสงไสยอยู่

ขุนตระเวนรักษา ๓ หมื่นนครบริบาล ๓ ขุนภักดีภูวบาล ๓ หมื่นภักดี
ภูวบาล ๓ โพร่สมนายละ ๓๐ คน รวมนายโพร่ ๘๘ คน

(กองตระเวนกรมเมือง) ตระเวนนอกกรุง ตามพนักงาน ๔
อำเภอ ขุนนครภักดี ๓ หมื่นนครภักดี ๓ ขุนจ้านงบุรี ๓ หมื่นจ้านง
บุรี ๓ ขุนแพ้วภูวบาล ๓ หมื่นแพ้วภูวบาล ๓ ขุนไชยบุรีบาล ๓ หมื่น
ไชยบุรีบาล ๓ โพร่สมนายละ ๓๐ รวมนายโพร่ ๘๘ คน

รวม (พนักงานในกรุงเทพมหานครรักษาพระนคร) นาย ๖๓ โพร่
๕๒๒ คน เป็น ๕๘๕ คน

อนึ่งมีตราขังให้หาผู้ครอง (แกล) ผู้รังเมือง (คือ) เมือง
วิเศษไชยชาญ ๑ เมืองอินทบุรี ๑ เมืองพรหมบุรี ๑ (เมืองสิงห์บุรี)
เมืองสรรคบุรี ๑ เมืองนครไชยศรี ๑ เมืองสุพรรณบุรี ๑ เมืองราชบุรี ๑
รวม ๘ เมือง เข้า (มา) บรรจบอยู่รักษากรุง ฯ ใต้ตระเวนทางเรือ
รอบกรุง ๘ ลำ เป็น (จำนวน) นาย ๘ โพร่เมืองละ ๕๐ คน รวม
เป็น ๔๐๘ คน

กรมทำซ้ายขวาเกณฑ์แบ่งอยู่รักษากรุง ฯ รักษาจำหลักตระเวน
บรรจบตงกันตามอำเภอ เป็น (คือ)

ขุนท้องสอ ขุนท้องสมุทร อำเภอจีน (รักษา) แต่วกขึ้นถึง
ประตูจีน

ขุนโกษาอิศหาก ขุนราชเศรษฐี อำเภอแขก (รักษา) แต่
ตะพานประตูจีนถึงวัดนางมุก เลี้ยวลงไปถึงประตูไท่กาญ

๑. ในต้นฉบับเขียน เมืองสรทบุรี สันนิษฐานว่าจะเป็นสรรคบุรี.

สอรรถประรำ วิประวาชี อำเภอพราหมณ์เทศ (รักษา) แต่หน้า
 ภูคินางมุกมาวักอำแม่ ทั้งจะกัญญไปถึงเสวชิงช้า กองตระเวนกรมท่า
 กอง ๓ นาย ๓ โพร ๓๐ คน ๒ กองรวมเป็น ๖๖ คน

ขุนโรงขุนศาลอยู่รักษาช่องจำหล่อตามนำที่ทุกกรม แลเจ้ากรม
 ปลัดกรมนอกกว่าน แยังไว้ประจำการรักษาที่เสด็จออก รักษาที่มทนาย
 รักษาโรงแสง รักษาคลัง รักษาฉาง รักษาศาลาลูกขุน ความพนักงาน
 ทุกกรม

ข้าราชการผู้อยู่ทั้งนี้ พนักงานเสมียนตรากรมพระนครบาลได้
 เรียกขานชื่อ เข้างบสั่งให้พลหัวเจ้าท่านสมุหนายก แลผู้อยู่ประจำ
 การกรุงฝ่ายทหาร (นั้น) พันเทพราชเรียกขานชื่อสั่งให้พลหัวเจ้าท่าน
 สมุหพระกลาโหม (แต่ก่อนเสด็จ) ครั้นเสด็จไปแล้ว ข้าราชการของ
 ขุนพระบาทผู้อยู่รักษากรุง ๆ บอกรเข้าไปยังทัพหลวง

แลการทหารซึ่งหมื่นนรินทร์เสนี พันเทพราช พันทิพราช พัน
 อินทราช พันพรหมราช กระเกณฑ์ทั้งนี้ เขาว่าแก่สมุหพระกลาโหม
 พระสรเสนา หลวงธรรมไตรโลก หลวงเทพอรชุน ฝ่ายพลเรือน
 ซึ่งหมื่นศรีสหเทพ พันพยอม พันภาณ พันเภา พันจันท กระเกณฑ์ทั้งนี้
 เขาว่าแก่สมุหนายก หลวงอำมาตย์ หลวงราชินิกุล (ต่าง) ยังค้ำ
 ยัญชาตามข้าราชการ ขอเศษะ ๆ

(จบตำรากระบวนเสด็จเท่านั้น)

จดหมายอย่างธรรมเนียมการพระราชพิธี

ในรัชกาลที่ ๑

(๑) แท้พระทราย)

๑ วันอังคารเดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ ปีชวดจัตวาศก (พ.ศ. ๒๓๒๕)
 มีหมายเวรนายควร (รุอิศวร มหาศไทย) มาว่า หลวงข้าเรอภกคกรบสง
 ใสเกล้าฯ สังกว่า พระทรายอย่างแต่ก่อนให้เอาไปทอชิงพระโรง^๑แท้เพลา
 เป็นฉวัน ๕ ๗ ๕ ค่ำชวด ให้มหาศไทยกลาใหม่เกณฑ์^๒คู้แท้พระ
 ทรายตามแต่ก่อน (แล) พันพุดม พันเทพราชชอกเข้าไปว่า ครอง
 (ทรงพระกรุณาโปรด) ให้ทำราชการตามอย่าง (เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระ
 พระบรมโกศ^๓) อย่าให้เอาอย่างพระยาตากสิน แลอย่างธรรมเนียม
 ครองพระบรมโกศ^๓นั้น ถ้าจะเกณฑ์พระหลวงขุนหมื่นเป็นคู้แท้^๒เกินเท่า
 หนึ่งห้าแท้หลังการสังโค^๔ๆ ถ้าแท้แต่^๕นอกพระราชวังเข้ามา เป็นพนักงาน
 มหาศไทยกลาใหม่ได้เกณฑ์ (ถ้าแท้แต่) ในพระราชวังออกไปนอก
 พระราชวัง เป็นพนักงานเสมียตรากรมวังได้เกณฑ์ นายควรนาย
 เวมหาศไทยสังชอกเข้าไป ให้ชาววังว่าแก่หลวงรักษมณฑล^๖เชียร หลวง
 ข้าเรอภกคกรบสง หลวงรักษมณฑล^๖เชียร หลวงข้าเรอภกคกรบสงให้ชาววังอยู่เวร
 เกณฑ์^๖พระหลวงขุนหมื่นคู้แท้^๒เกินเท่าแท้^๒แท้พระเจดีย์ทราย สังกเวรนายควร

๑ คือห้องพระโรงพระราชวังเดิม เวลานั้นแรกเสวยราชย์ ยังไม่สร้างกรุงเทพฯ ฯ

(๒) สิ่งของเครื่องราชูประโภคจะสร้างใหม่)

๑ เครื่องจะโตทำขึ้นใหม่ พระไชยใหญ่ ๑ เล็ก ๑ แผ่นทองพระ
 สุพรรณบัตร ๑ พระมหาสังวาล ๑ พระมหาสังข์ทอง ๑ พระมหาสังข์
 เงิน ๑ พระมหามงกุฏ ๑ นลของพระบาท ๑ พืชินผกมขาม ๑ ธาร
 พระกรง่าม ๑ ธารพระกรขอมทอง ๑ ดอกจำปาทอง (อย่าง) ๑ ดอก
 พิกุลทอง (อย่าง) ๑ ดอกพิกุลเงิน ๑ แผ่นทองรองเขียนรูปราชสีห์ ๑
 พระกลศ (ค้ำ) เงิน ๑ พระเต้าทอง ๑ พระเต้าเงิน ๑ ตั้งไม้มะเดื่อ ๘
 ท่อน้ำ (สหัสธารา) คียุก ๑ พระแสงตรีศูล ๑ พระแสงจักร ๑ พระ
 เสมาธิปัต ๑ พระฉัตรไชย ๑ พระเกวฬพ่าย ๑ พระมหาธงไชย
 (ครุฑพ่าห์) ๑ ธงไชยกระบือชู ๑ พระเต้าเบญจकरण ๑ พระที่นั่ง
 สุวรรณปฤษฎางค์ทอง ๑ กลองอินทเทวี ๑ มโหรีทัก ๑ พระมณฑปที่
 สรง ๑ (สี่สังฆาหลังน) จะเดอนเขา พระนามลงแผ่นทอง ๑ รวม ๕๓
 (นับได้แต่ ๕๐) สิ่ง

อธิบาย

เครื่องราชูประโภคที่กล่าวมานี้ สังกศได้โดยสิ่งของ คือ พระ
 มณฑปที่สรงพระกระยาसनานเป็นต้น เห็นว่าสร้างสำหรับพระราชพิธีบรม
 ราชภิเศก แลขานูชนเขียนไว้ในหว่างจดหมายเหตขบชาล พ.ศ. ๒๓๒๕
 กขชเถาะ พ.ศ. ๒๓๒๖ จึงเข้าใจว่าสร้างเมื่อจะทำพระราชพิธีปราบคา
 ภิเศก เมื่อขบชาล พ.ศ. ๒๓๒๕

(๓ ถือน้ำสวาท)

๑ วันจันทร์เดือน ๓๐ แรม ๑๓ ค่ำ ปีเถาะเบญจศก (พ.ศ. ๒๓๒๖)

เพลาช้างทูลของ (ฉลพระบาท) ผู้ใหญ่ผู้น้อยข้างหน้าข้างใน
ฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนถือน้ำพร้อมกันฉวักไฟ

อธิบายว่า เวลานั้นวัดพระศรีรัตนศาสดารามยังสร้างไม่แล้ว จึง
ถือน้ำที่วัดพระเชตุพน

(๔ ถอยพระประทับเดือน ๑๓)

๑ วันอังคารเดือน ๑๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แรมค่ำ ๓ เป็นวันออก

พระวษา เสกขลังลอยกระทงนำขนานประจำทำกำรบ ๓ วัน เรือพระที่นั่ง
บัลลังกรัตนาศน์ เป็นพนักงานนายไกรลาศตำรวจในขวา เรือพระที่นั่ง
บัลลังกราชสมเสพเป็นพนักงาน (นายแก้วภักดี) ตำรวจในซ้ายไต้หน้า
ออกทอดกัณฑ์ขนานประจำทำ หลังคาเรือใส่ส้วมาแขงผูกม่านทั้ง ๒ ลำ
แล้วม่านรวก้วย

พระยาราชสงคราม แลเจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นพันทนายทหาร
ในซ้ายขวาไต้ลงอยู่สำหรับเรือพระที่นั่งบัลลังกรัตนาศน์ พระที่นั่ง
บัลลังกราชสมเสพคอยรับใช้

เรือทอดกัณฑ์เห็นอนำท้ายหน้าผาน แลเรือทอดกัณฑ์นั้นลำละ ๓ คน
มีโคมสานตามเพลิงใบ ๓ มีหม้อใบ ๓ ห้ามเรือมิให้ลวงเข้ามาชนล่อง
ไต้ เรือตำรวจใหญ่ซ้ายอยู่เห็นอนำลำ ๓ เรือตำรวจใหญ่ขวาอยู่ท้ายนำ

ลำ ๑ เรือตำรวจในซ้าย เรือตำรวจในขวาอยู่นำฉาน ๒ ลำ รวมเป็น
(เรือทอศทูน) ๔ ลำ

เรือรูปสัตว์สำหรับลอยพระประทีปนั้น เป็นพนักงานนายนิค นายชิต
หุ้มสีสัถหลายหลายวงเค็ม เป็นเรือพระที่นั่งสีสัถหลายลำ ๑ เรือ
พระที่นั่งกราย (ลำทรง) ลำ ๑ เรือพระที่นั่งกราย (ลำ) รองลำ ๑ เรือ
พระที่นั่งกงลำ ๑ เรือพระที่นั่งหงส์ลำ ๑ เรือพระที่นั่งครุฑลำ ๑ เรือ
เอกไชย ๒ ลำ รวมเป็น ๘ ลำ

นายไกรลาศตำรวจในขวาโตเภาเรือลอยพระประทีป เรือนาค
เรือคชสีห์ เรือกิเลนรวม ๓ ลำไปส่ง นายแก้วราชตำรวจในซ้าย
โตเภาเรือนาค เรือราชสีห์ เรือกิเลน รวม ๓ ลำไปส่ง แลเรือลอย
พระประทีปทั้งนี้เจ้าพนักงานโตเภาไปส่งทหารในเรือพระที่นั่งขลลنگ
ทั้ง ๓ วัน

แลเรือพระที่นั่งขลลنگ เรือทอศทูน เรือรูปสัตว์ ลอยพระประทีป
ทั้งปวงนี้ พันพรหมราช (กลาใหม่) ได้ตรวจตราว่ากล่าว
ทหารในซ้ายขวาได้ส่งเรือหยวกลอยพระประทีป แต่ส่วนทหารใน
ซ้าย ๑๕๐ (ลำ) ขวา ๑๕๐ (ลำ) ๓ วัน เป็นเรือหยวก (๓๐๐ ลำ)

- ๑. ถ้าว่าหุ้มสีสัถเหล่านี้ เจ้าหุ้มแพร ๆ เป็นตำแหน่งในมหาตเล็ก หุ้มสี
สัถหลาย เห็นจะเป็นตำแหน่งในสี่พาย
- ๒. ในทำเนียบว่านายแก้วกัถดี
- ๓. ในต้นฉบับว่า กษสีห์ ซ้ำกันไป เห็นว่าที่ถูกต้องจะเป็นราชสีห์

หมื่นทิพมาลา หมื่นเทพมาลา ขุนแก้ว (หลวง) พรหมวิจิตร (หลวง) เพ็ชร์กรรม (ช่างเขียน) ได้ส่งกระทงกระทายคอกบัววันละ ๓๐๐ กระทง ทั้ง ๓ วัน เป็นกระทง (คอกบัว) ๓๐๐ คอก

เรือใช้ไปคอยรับใช้อยู่ณท้ายพระตำหนักแพ เป็นเรือทหารในซ้าย ลำ ๓ ขวาลำ ๓ เรือทนายเลอกหอกซ้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ เรือทนายเลอกบนซ้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ รวม ๖ ลำ

(เชือก) พรวนล้ามกันเหนียว^๑ ผลลอบไว้นำพระตำหนักแพ สำหรับกันสายน้ำ มิให้เรือกระทงลอบปะแพเข้าไปถึงเรือพระที่นั่งบัลลังก์นั้น เป็นพนักงานนครบาลได้ทำแลเอาไปผูก

คอกไม้เพลิงระทาลแลพลุนั้น เป็นพนักงานขุนแก้ว ขุนทอง^๒ ขุนแก้วพันจันทมหาดไทย

(๕ เสด็จพระราชทานพระกฐินทางชลมารค)

๑ วันพฤษภาคม ๓๓ แรม ๕ ค่ำ ยี่เถาะเบญจศก (พ. ศ. ๒๓๒๖) เพลาเช้า เสด็จไปพระราชทานพระกฐินทางชลมารค วัดบางว่าใหญ่ ถนนอิ ๓ วัดหงส์^๓ ที่ ๒ เรือทรงพระกฐินนั้นเอาเรือพระที่นั่งใหญ่แควจักรมูช มหาศเล็กห่มชมพูลงพายทอดหน้า ผพายตำรวใหญ่ลงพายทอดหลัง ผายนนไวยกทองกำมตาชาติ มีหวหม่นตำรวใหญ่

๑ ในต้นฉบับเขียน ก้นอ่า อย่างไรจะถูกสงไสยอยู่
๒ ขุนแก้ว ขุนทอง เป็นเจ้ากรมช่างคอกไม้ซ้ายขวา
๓ เวลานั้นสมเด็จพระสังฆราชอยู่วัดบางว่าใหญ่ ถ้าวัดระฆังเดียนั้น พระธรรมธีรราชชมหามุนี ที่พระพนมรัตนอยู่วัดหงส์
๔ ในต้นฉบับเขียนทอดหัน แปลไม่ออกจึงแก้ตามความ

ถ้องสามชายนำเรือคน ๑ นายเรือตำรวจใหญ่ลงไปสำหรับเรือ ๓ คน
ขุนหมื่นศรัทธาไปสำหรับผ้าพระกฐินคน ๓ แตรสังข์ลงเรือ (พระกฐิน)
แตรรองคน ๓ แตร (ฝรั่ง) วิสันตาคู่ ๓ สังข์คน ๑ แลเรือพระกฐิน
นั้นเป็นพนักงานตำรวจใหญ่

(เรือพระกฐินนั้น) เกิมนายนิต นายซิก แลหลวงอินทรเทพ
หลวงพิเรนทรเทพ หมื่นไชยาภรณ์ หมื่นไชยภญา ไต้ทนายแต่ง พัน
พรหมราชาฉลา โหมแหวเรือไต่ตรวจตราว่ากล่าว

พจนทไต่เกณฑ์เรือทั้งอาสาพิเศษชายชวา ชักเรือพระกฐินคู่ ๓
ใส่ยัพาทย์รามัญลำ ๓ ใส่ลครรำลำ ๓ นอกกว่านี้เป็นเรือแท้ ๒ คู่ ๔ ลำ

อันเกล้าสนกระหม่อมเสด็จไปพระราชทานพระกฐินฉวักบางว่าใหญ่
วทหงส์ เสด็จทรงเรือพระที่นั่งศรีลลกลาดกพนแดงเขียนลายรดน้ำ เรือ
พระที่นั่งทองแขวนฟ้า บ้านใหม่ (ลำ ๓) โปธิเรียง ลำ ๓) ชักเรือ
พระที่นั่ง

เรือทั้งทหารใน ชายลำ ๑ ขวาลำ ๑ เกณฑ์หัดอย่างฝรั่งชายลำ ๓
ขวาลำ ๑ (ในต้นฉวยขาดชอกกรมไป ๒ คู่) เป็นเรือทั้ง ๔ คู่หน้าเสด็จ
แลเรือตำรวจใน เรือชาววัง เรือชาทุลลของรัชพระบาทน้าการมเสด็จเป็น
อันมาก

ครั้นเสด็จดวงวทแล้ว ฝ่ายทหารเกณฑ์ให้หมู่พนักงานล้อมวง
เป็นคนก้านซ้าย ตำรวจใหญ่ซ้าย ๓๐ ทหารในซ้าย ๓๐ ตำรวจในซ้าย ๓๐

๑ ทรงนั่งต้นฉวยลับ คาดว่าจะเป็นเรือพระกฐิน

ตำรวนอกซ้าย ๒๕ สนมทหารซ้าย ๑๕ ทนายเลออกหรืออกซ้าย ๒๐ รวม ๑๔๐
 บ้านขวา (กรมนี้ ๆ ฝ่ายขวา^๑) ๑๔๐ คน รวมเป็น ๒๘๐ คน ล้อม
 วงท่งนเป็นพนักงานพันเทพราช (กลาโหมตรวนตรา)

บนท้ายของ บนทามแล่น ไปตามเสด็จแล้วเขาย่นไปตั้งรุกช่อง
 อยู่ตามซ้ายตามขวา เป็นบนตำรวนในซ้าย ๒ กระจบอก บนตำรวนใน
 ขวา ๒ กระจบอก บนตำรวนใหญ่ซ้าย ๒ กระจบอก บนตำรวนใหญ่ขวา ๒
 กระจบอก บนอาสาเศไสกระจบอก ๑ บนอาสาท้ายน้ำกระจบอก ๑ บนอาสา
 ซ้ายกระจบอก ๑ ขวากกระจบอก ๑ รวมบน ๓๒ กระจบอก คน ๓๒ คน
 ล้อมวงท่งนเป็นพนักงานพันอินทราชเวรบน (กลาโหมตรวนตรา)

(๒) เสด็จพระราชทานพระกรุณ ทางสถลมารค)

๑ ฝ่ายทหารพลเรือนเกณฑ์แห่พระกรุณไปพระราชทานวัดโพธิ์ ๑
 วัดสระเกษ ๒ (เมื่อ) ฅวันเสาร์ ฅือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำ ยเเกาะเบญจ
 ศก (พ.ศ. ๒๓๒๖)

(กระบวนแห่ผ้าไตรพระกรุณ) เป็นคน (ฝ่าย) ทหาร ยักลอง
 ชนะ ๑๕ คู่ รวม ๓๐ คน แตรงอน ๓ คู่ แตรวิสันทา ๓ คู่ สังข์งอน ๑
 รวม ๑๓ คน บนคายชุก ตำรวนในซ้าย ๒๕ ตำรวนในขวา ๒๕ ตำรวน
 ใหญ่ซ้าย ๒๕ ตำรวนใหญ่ขวา ๒๕ รวม (ตำรวน) ๓๐๐ คน ถือแหลน

๑ ในต้นฉบับมีชอกรมเหมือนข้างนำทุกกรม จำนวนคนก็เท่ากัน.
 ๒ เวลานั้นกลองคุพระนครเห็นจะยังชุตไม่แล้ว จึงเสด็จวัดสระเกษทางสถลมารค
 ๓ แห่พระกรุณแต่ก่อน กระบวรแห่ผ้าไตรไปนำ แล้วกระบวรแห่เสด็จตามไป
 ฟังเลิกเมื่อรัชกาลที่ ๕UDC 16/07/2564

ถือหอกรุกช่องตามตรอกถนน ตำรวจในซ้ายในขวา (หุคช่องละ)
๒ คน ซ้าย ๑๔ ช่อง รวม ๒๘ คน ขวา ๑๖ ช่อง รวม ๓๒ คน รวม
เป็น ๓๐ ช่อง ๖๐ คน

(เสก) ขนวกแล้วคอยกราบทูลพระกรุณา ฯ พระยาสิทธิราช
เคไช ๑ หลวงไกรเทพ ๑ ขุนจง (พยท) ๑ ฯ

(๗ ลอยพระประทับเดือน ๑๒)

๑ ถึงเดือน ๑๒ ขุน ๑๔ คำ ขุน ๑๕ คำ แรมคำ ๑ เป็นวันเพ็ญ
เดือน ๑๒ เสกตั้งลอยเรือพระประทับ

แลเรือพระประทับนั้นเป็นพนักงานตำรวจในซ้ายในขวา เขาเรือ
พระที่นั่งยลสงครามนาคัน บิลลังกราชสมเสพมาทอศหน้าพระตำหนักแพ
เป็นพนักงานตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ทหารในซ้ายขวา
แลหมันทพมาลา หมันเทพมาลา (ชง) ขุนแก่ (หลวง) พรหม
วิจิตร (หลวง) เพ็ชวกรรมช่างเขียนซ้ายขวา เขาเรือรูปสัตว์ เรือหยวก
กระตงคอกบัว ไปส่งเรือพระที่นั่งทั้ง ๓ วัน เทียนซงทุกเพลิงลอยพระ
ประทับนั้นเจ้าพนักงานไปเบิกต่อกรมวัง กรมวังเบิกต่อช่างใน เรือ
ไชย ๖ ลำ แลเรือห้ามเหนอน้ำ เรือห้ามทำยน้ำ นาดาน เจ้าพนักงาน
ทงนทำตามอย่าง (ลอยพระประทับคราวเดือน ๑๓) ออกพรรษา ฯ

(๘ พิธีของเปรียญ)

๑ อนึ่งเดือน ๑๒ แรมคำ ๑ เจ้าพนักงานตำรวจใหญ่ซ้ายขวา
เขาเสาโคมไชยโคมพระประเทียบ ขุนนำพระที่นั่งทูลออกในพระ

ราชฐาน ตำรวรในซ้ายขวาผลัดกันทำโคมไชยคนละขี้ โคมพระ
 ประเทียบคนละขี้ เพลาค่ำอยู่ตามโคมทุกวันกว่าจะครบกำหนด โคม
 (บริวาร) รายในวังริมโคมพระประเทียบนั้น เป็นพนักงานตำรวรนอก
 ซ้าย ๓๐ ตำรวรนอกขวา ๓๐ รวม (โคมตำรวรนอก) ๕๐ สนมทหาร
 ซ้าย ๓๐ สนมทหารขวา ๓๐ รวม (โคมสนมทหาร) ๖๐ ได้เอาโคมไป
 ชนพร้อมกันกับโคมไชยโคมพระประเทียบ แลโคมตามฉนวนประจำทำ
 เป็นพนักงาน ตำรวรในซ้าย ๕ ขวา ๕ ตำรวรใหญ่ซ้าย ๕ ขวา ๕
 รวม (เป็นโคม) ๒๐ ทวงไต่ตาม

แล (โคมยันตาศักดิ์) ต่างรูปตราจำนำ แขนวนคาลลูกขุน^๑
 เป็นพนักงานพันเอก หัวพันมหาดไทยไต่กระเกณฑ์หมายออกเจ้าพนักงาน
 ตรวงตราว่ากล่าว

โคมตามกำแพงรอยพระนครนั้น เป็นพนักงานนครบาลนายอำเภอ
 ไต่ข่าวร้องราษฎรชาวบ้าน นำบ้านผู้ใดผู้ใดไต่เคียงไต่เอาเส้าโคมขึ้น

แลตามโคมไชย โคมประเทียบ โคมบริวาร (โคม) ยันตาศักดิ์
 ตามศาลาลูกขุน โคมราษฎรชาวบ้าน (ทั้งนี้) เอาชนเคียน ๑๒ แรม
 คำ ๑ พร้อมกัน คอถึงเคียนอายุชนคำ ๑ จึงเลิกโคมพร้อมกันทั้งสิ้น ฯ

(๙ กระบวรเสด็จงานพระเมรุพระเจ้ากรุงธนบุรี)

๑ (ฝ่าย) ทหารเกณฑ์เรือพระที่นั่ง เรือตงเรือถน แลชกช่อง
 คลองน้ำซ้ายขวาตามทางเสด็จ แต่ฉนวนน้ำประจำทำถึงวัดบางยเรือ

ครั้นถึงวัดบางยี่เรือแล้วเกณฑ์ทนายคอบหอกอยู่ล้อมวงตามพนักงาน แล้ว
อยู่ตงกอกของคอบหอกท้ายน้ำกอง ๑ สำหรับเสด็จพระราชทาน (เพลิง)
ศพเจ้าหลวงนครบางยี่เรือ^๑

(กระบวร) ทางชลมารค เรือพระที่นั่งศรีสุทธานคร ๑ (ผพาย)
๕๘ คน เรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า บ้านใหม่ลำ ๑ (พลพาย) ๕๗ คน
โพธิ์เรียงลำ ๑ (พลพาย) ๕๗ คน

เรือทั้ง ทหารในซ้าย ลำ ๑ (พลพาย) ๖๕ คน ขวา ลำ ๑
(พลพาย) ๖๐ คน เกณฑ์หอกอย่างฝรั่ง ซ้าย ลำ ๑ (พลพาย) ๕๒
คน อาสาวิเศษซ้าย ลำ ๑ (พลพาย) ๖๗ คน ขวา ลำ ๑ (พลพาย)
๖๗ คน รวมเรือทั้ง ๓ คู่ พลพาย ๓๖๓ คน

เรือจุกช่อง (ฝ่ายซ้าย) ตำรวจใหญ่ซ้าย (จุกช่อง) ที่แม่น้ำ
ใหญ่น้ำกฏจน ๒ คน คลองริมบ้านพระอภัยวานิช ๒ คน คลองเข้าไป
วัดบางสะไ้ ๒ คน คลองวัดบางยี่เรือ ๒ คน (ฝ่ายขวา) ตำรวจ
ใหญ่ขวา (จุกช่อง) ที่คลองขุดใหม่ ๒ คน คลองวัดสังข์กระจาย ๒
คน คลองบางลำเจียก ๒ คน รวม (จุกช่อง ๗ แห่งเป็นคน) ๓๔ คน

ล้อมวงซ้าย ตำรวจใหญ่ซ้าย ๓๐ คน ทหารในซ้าย ๒๐ คน
ตำรวจนอกซ้าย ๓๐ คน ทนายเล็อกหอกซ้าย ๒๐ คน สนมทหาร

๑ วันแรมเดือนไม่ปรากฏในต้นฉบับ แต่เข้าใจว่าคงอยู่ในระหว่าง แต่เดือนอ้าย
จนเดือน ๔ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๒๖ เพราะวางตำราในไว้ระหว่างนั้น

๒ ตรงที่สร้างวัดถ้ำตาตมิต

๓ เดือนนี้เรียกว่าคลองบางสะไ้

๔ เรียกว่าคลองขุดใหม่^{TUDC} เข้าใจว่าคลองคุดรุงธนบุรีที่คลองบางกอกใหญ่

ชาย ๓๕ คน รวม (ล้อมวงฝ่ายชาย) ๑๔๐ คน ล้อมวงฝ่ายขวา (กรม
ฝ่ายขวา) ๑๔๐ คน รวมล้อมวงทั้งชายขวาเป็น คน ๒๘๐ คน

บนท้ายที่นั่ง ตำรวจในชายบน ๒ กระจบอก คน ๖ คน ตำรวจ
ในขวาบน ๒ กระจบอก คน ๖ คน ตำรวจใหญ่ชายบน ๒ กระจบอก คน ๖
คน ตำรวจใหญ่ขวาบน ๒ กระจบอก คน ๖ คน อาสาเคโชบนกระจบอก ๑
คน ๓ คน อาสาทนายบนกระจบอก ๑ คน ๓ คน อาสาซ้ายบนกระจบอก
๑ คน ๓ คน ขวาบนกระจบอก ๑ คน ๓ คน รวมเป็นบน ๑๒ กระจบอก
คน ๓๖ คน

กองคอยเหตุอยู่ที่ท่าหน้าท่าคานบางหลวง หลวงสรเสนี ๑ ขุนราม ๑
ขุนชนะ ๑ ไพโรถอก ๑๐ รวม ๑๓ คน ฯ

(๑๐ ยิงปืนอาภูนา)

๑ อนึ่งเดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ จะสนับเก้าสนับใหม่นั้น พันอินทราช
พันเทพราช ไต่เกณฑ์ขยใหญ่ร้อยยิงอาภูนาการพระราชพิธี
เดือนเดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ ขเดาระเบญจศก (พ.ศ. ๒๓๒๖)

เป็นขยชคยยิงพรธมถน ๓ นก แลวงศทเคยว (ยิงท) ปรต
พระราชวังเสมอปรตละ ๕ กระจบอก ๑๗ ปรตเป็นบน ๘๕ กระจบอก
ขยชคยลา ยิง (เปน) สัญญาทโรงพระราชพิธี ๓๐ กระจบอก
ขยชคยตั้งยิงหน้าศาลาลูกขน ๕๐๐ กระจบอก เป็นขยชคย
๓๐ กระจบอก ขยชคย ๕๘๕ กระจบอก รวมบนเล็ก ๖๑๕ กระจบอก

๑ ในต้นฉบับมีรายชื่อกรมเหมือนฝ่ายซ้าย

๒ ว่า ๑๗ ปรต เห็นจะเป็นทั้งปรตขยนอก ทั้งพระราชวังหลวงแลพระราช

ขุ่นใหญ่ยิ่งพร้อมกัน ๓ นึก แล้วผลึกกันยิ่งกว่าจะรุ่ง (คือ)
 ขุ่น (ขนาด) กระสุน ๒ นิ้ว คันท้ำ ๖ บาท (ตั้งยิงที่) ประตู
 เมืองรอบนอก (ทั้งประตูใหญ่แลประตูช่องกุฎ) เสมอประตูละ ๒ กระบอก
 ๓๘ ประตูเป็นขุ่น ๗๖ กระบอก

ขุ่น (ขนาด) กระสุน ๓ นิ้ว ๔ นิ้ว คันท้ำ ๓ (ตั้งยิงขุ่น) ขอมละ ๒
 กระบอก ๓๓ ขอมเป็นขุ่น ๖๖ กระบอก (ตั้งยิงที่) ถนนหลังโรงช้าง
 ทางไปวัดสลัก ๒ กระบอก ถนนหน้าโรงช้าง ๒ กระบอก ถนนหน้าโรง
 เสือเมืองโรงทรงเมือง ๒ กระบอก ถนนหน้าบ้านเจ้าพระยารัตนาพิพิธ ๒
 กระบอก รวม ๔ ถนนเป็นขุ่น ๘ กระบอก

ฝังควนตก ขุนคายนชุกยิงที่หน้าโรงพระแก้ว (พระราชวังเดิม)
 ๒๐๐ กระบอก

ขุ่นใหญ่กระสุน ๒ นิ้วยิ่งพร้อมกัน ๓ นึกกว่าจะรุ่ง (ตั้งยิง) ที่
 ตะแลงแกง ๒ กระบอก คันท้ำพานกฏแหก ๒ กระบอก ฉางเกล็ด ๒
 กระบอก วิกขางวานธย ๒ กระบอก รวม (ขุ่นยิงทางฝังควนตก)
 ขุ่นเล็ก ๒๐๐ กระบอก ขุ่นใหญ่ ๘ กระบอก

รวมขุ่นยังอาณานาเป็นขุ่นใหญ่ ๓๓๘ กระบอก ขุ่นเล็ก ๘๓๕ กระบอก

๑ คือถนนหน้าพระธาตุ

๒ คือถนนหน้าพระลาน

๓ คือถนนหน้าพระลาน

๔ คือถนนท่าอิฐ เข้าใจว่าเวลานั้นบ้านเจ้าพระยารัตนาพิพิธอยู่ตรงสวนกุหลาบ

๕ เห็นจะอยู่ตรงหลังวัดอรุณ

๖ อยู่ริมโรงพยาบาลศิริราช

(๑๑ ก่อพระทราย)

๑ ขนงเมือครึ่ง (แผ่นดิน) สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศขึ้น ครนวันขึ้นปีใหม่โหรถวายฤกษ์เป็นวันมหาสงกรานต์ เจ้าพนักงานได้ก่อพระทรายนำพระวิหารหลวงวัดพระศรีสรรเพชญ์

หม้อสารรวมกันทำพระมหาธาตุองค์ ๓ สูง ๘ ศอก มียอดนพศัลพระทรายสูง ๒ ศอก ๘๐ องค์ เกณฑ์การวางใน ซ้าย ๘ องค์ ขวา ๘ องค์ การวางใหญ่ ซ้าย ๘ องค์ ขวา ๘ องค์ การวางนอก ซ้าย ๕ องค์ ขวา ๕ องค์ สนมทหาร ซ้าย ๕ องค์ ขวา ๕ องค์ สนมกลาง ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ อาสา ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ เขตของ ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ อาสาเคโซ ๓ องค์ (อาสาท้ายน้ำ) ๓ องค์ ทำลู ซ้าย ๒ องค์ ขวา ๒ องค์ รักษาองค์ ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ กงทอง (ซ้าย ๒ องค์) ขวา ๒ องค์^๑

แลเครื่องราชวัตรฉัตรธงเครื่องประดับพระทรายนั้น เจ้าพนักงานได้เบิกสิ่งของให้แก่ช่างเขียนทำ แลพระทรายนั้นช่างเขียนได้ตัด^๒

ครนรุ่งขึ้นเพลเช้าวันมหาสงกรานต์ สันเกล้าสันกระหม่อมเสด็จไปณพระวิหารใหญ่ด้วย นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะอธิการวัดได้ฉนณพระ

๑ ยอดจำนวนเกินต้นฉบับ ๑๐ องค์

๒ จะหมายความว่า เขียนตัดเส้นระบายสี ฤกษ์พระทรายให้เป็นรูปทรงสงไสยอยู่

๓ พระวิหารหลวงพระศรีสรรเพชญ์มี ๓ หลัง พระวิหารใหญ่ คือหลังกลาง.

วิหารใหญ่ฉลองพระทราย แลที่พระ (ทราย) มหาธาตุแลพระทราย
บริวารนั้น วิเศษแต่งเทียบแลบายศรี (มี) เทียบทองคำขวัญบูชาพระ
ทรายองค์ละสำรับ

ครั้นเสร็จ (งาน) พระทรายทวดพระศรีสรรเพชญ์แล้ว รุ่งขึ้นเป็น
วันเนา เจ้าพนักงานจึงเอาทรายแลเตียงเข้าไปให้คนเกล้าถนอม
ทรงก่อพระทรายณพระที่นั่งทรงบน เป็นพระปรารภ ๕ ยอด (พนักงาน)
หมู่เรือพระที่นั่งศรีสักหลาดซ้ายองค์ ๑ หมู่เรือพระที่นั่งศรีสักหลาดขวา
องค์ ๑ หมู่เรือพระที่นั่งกราบลำทรงซ้ายองค์ ๑ หมู่เรือพระที่นั่งกราบลำ
ทรงขวาองค์ ๑ เป็นพระปรารภ ๕ ยอด ๔ องค์ พระสถูปเจดีย์
(พนักงาน) หมู่เรือกราบพระที่นั่งรองซ้ายองค์ ๑ หมู่เรือกราบพระที่นั่ง
รองขวาองค์ ๑ หมู่เรือค้ำทหารในซ้าย นายจรงโรสถองค์ ๑ หมู่เรือ
ค้ำทหารในขวา นายจิตรรักษาองค์ ๑ หมู่ตำรวจในซ้าย นายไชยรักษา
องค์ ๑ หมู่ตำรวจในขวา นายโชติชัยองค์ ๑ เป็นพระสถูปเจดีย์ ๖ องค์
ทรงก่อแล้วพนักงานยกพระทรายออกมาให้ช่างเขียนคัด แลเครื่อง
ประดับพระทรายนั้น ให้เจ้าพนักงานเบิกทองอังคณูประคัย แลช่าง
เขียนทำประดับประดับพระทราย แล้วยกเขาไปตั้งไว้ณพระที่นั่งทรงบน
ครั้นรุ่งขึ้นเพลเข้าวันแฉิ่งศึก เสกชิง ๗ ออกฉลองพระเจดีย์ทรายเตียง
ยกณพระที่นั่งทรงบน พระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานยกพระทราย
ออกมากองไว้ณศาลาลูกขุนท้ายสระ พันพุ่ม พันเทพราช พันเจนนท เกณฑ์

๑ ในต้นฉบับเขียน พระประทุมเจดีย์ ที่ถูกกลบเป็น พระสถูปเจดีย์ คู่กับพระปรารภ
๒ ในต้นฉบับว่าเครื่องเขียน เห็นว่าคงจะเป็นช่างเขียน จึงทำประดับประดับ

เครื่องเล่นแลค้แห่งเคินเท้าแลม้ บกของชนะ อิงสามชาย บกของ
มลายู บกของจีน แห่งพระทรายไปไว้ณวัดวรโพธิ์ วัดพระราม วัด
มงคลพิตร (เป็น) อย่างธรรมเนียมสืบมาแต่ก่อน (ดังนี้)

แลทุกวันนเสด็จลงมาสร้างพระนครอยู่เมืองธนบุรี ครั้นถึงกำหนด
สงกรานต์เมื่อใด ก็ให้หมายบอกแก่เจ้าพนักงานให้ก่อพระทรายนำ
วิหารพระแก้วมรกต^๑ แลพระทรายเตียงยกตามอย่างในพระบรมโกษฐ์
แต่ก่อน

อนึ่งถ้าเสด็จไปก่อพระทรายนำไหลนั้น พันทิพราช ได้คุมเจ้าพนักงาน
งานสีตำรวร สนมทหาร ตำรวจนอก ไปทำพลับพลาของหลวงแลข้างใน
แลฉนวนนริยเสด็จ พันทิพราชได้เกณฑ์อาสาหกเหล่าไปปลูกทิมสงฆ์
แลได้หมายบอกเจ้าพนักงานให้ก่อพระทราย เป็นตำรวรในซ้าย ๓ องค์
ขวา ๓ องค์ เป็น ๖ องค์ ตำรวจใหญ่ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ เป็น ๖ องค์
ตำรวจนอกซ้าย ๒ องค์ ขวา ๒ องค์ เป็น ๔ องค์ สนมทหารซ้าย ๒ องค์
ขวา ๒ องค์ เป็น ๔ องค์ รักษาองค์ซ้าย ๒ องค์ ขวา ๒ องค์ เป็น ๔ องค์
คังทองซ้าย ๓ ขวา ๓ เป็น ๒ องค์ ทำลู่ซ้าย ๓ ขวา ๓ เป็น ๒ องค์
อาสาซ้าย ๒ ขวา ๒ เป็น ๔ องค์ (อาสา) เตโช๒ องค์ อาสาท้ายน้ำ
๒ องค์ เชนทองซ้าย ๒ ขวา ๒ เป็น ๔ องค์ เข้ายันเป็น (พระทราย)
๔๐ องค์

๑ เป็นเวลาแรกสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จึงก่อพระทรายนำวิหารพระแก้ว
มรกต ถือนำพระอุโบสถทุกวัน

ทหารในซ้ายขวาได้ทำวงเวียนสำหรับเวียนพระทราย แลรวเผอก
วรอยพลับพลา^๕นั้นเป็นพนักงานแขวงนายอำเภอ แลปล่า^๕ซงม^๕ในเผอก
นั้นเป็นพนักงานอาสาซ้ายขวา ได้เอาแหทอศปลาในเผอกเสียให้สิ้น
อย่าให้มีปลาเรียงปลา^๕อยู่ใต้ ครั้นฉลองพระทรายแล้ว เสก^๕จสรงน้ำ
ในเผอกวง^๕อยู่นั้น

(๑๒) แห้พระราชสาส์นไปเมืองจีน)

๑ ฅวันพฤหัสบดี ฅอน ๗ แรม ๘ ค่ำ^๕มโรงฉศก (พ.ศ.๒๓๒๗)
มีหมายนายบริบาลขรรยงก (นายเวรกลาโหม) มาว่า พระยาพระคลัง
รัช^๕สั่งใส่เกล้า ๗ สั่งว่า พระฤกษ์^๕ระไ้^๕เชิญพระราชสาส์นแห้ไปลงลำภา
ทรงพระราชสาส์น เพลา^๕เข้าฅวันเสาร์ ฅอน ๗ แรม ๑๐ ค่ำ^๕มโรง
ฉศก ะไ้^๕แห้ไป^๕แคะ^๕ถนน^๕นำ^๕หอ^๕พระ^๕เชษฐ^๕บิคร ออก^๕ประ^๕ตุ^๕ริม^๕คาลา
ลูก^๕ขุน^๕ไป^๕ลง^๕ตะ^๕พาน^๕ใ^๕หญ่^๕เห็น^๕อ^๕ฅนวน^๕

แลมี^๕ก^๕ฎ^๕หมาย^๕แคะ^๕ก่อน^๕ว่า ถ้า^๕ระ^๕แห้^๕พระ^๕ราช^๕สา^๕ส์^๕น^๕ไป^๕ลง^๕ลำ^๕ภา^๕นั้น
คำ^๕รว^๕ไ้^๕มา^๕รัช^๕เอา^๕พระ^๕ม^๕ณ^๕ท^๕ป^๕ต่อ^๕หล^๕วง^๕ร^๕ัก^๕ษา^๕สม^๕บ^๕ค^๕ไป^๕ตั้ง^๕ (คาน^๕หาม) แล
ไ้^๕ใส่^๕คำ^๕รว^๕เอา^๕พระ^๕ม^๕ณ^๕ท^๕ป^๕ไป^๕ตั้ง^๕ (ที่) ถนน^๕ประ^๕ตุ^๕ออก^๕กำ^๕แพ^๕ง^๕แก^๕ว^๕นำ^๕หอ
พระ^๕เชษฐ^๕บิคร แล^๕ให้^๕มี^๕หา^๕ค^๕ไทย กลา^๕โหม เกด^๕ท^๕หล^๕วง^๕ชน^๕หม^๕น^๕น^๕ง^๕สม
บ^๕กลา^๕ย^๕ใส่^๕เสื่อ (ครย) หวี^๕ใส่^๕พอก^๕หวี เฅน^๕แทะ^๕แห^๕หน้า ๓๐ ค่ำ^๕ ไพ^๕ร^๕ใส่^๕เสื่อ
แคะ^๕ถ^๕อย^๕น ๕๐ คน ถ^๕อง^๕ ๕๐ คน บ^๕กล^๕อง^๕ชน^๕ ๓ ค่ำ^๕ บ^๕กล^๕อง^๕ม^๕ลา^๕ย

๑ หอพระเชษฐบิครนั้น เล่ากันว่าอยู่ตรงหอพระนาโคในวัดพระแก้วแต่ที่กล่าว
ตรงนี้ คุเป็นเอาแบบอย่างครั้งกรุงเก่ามาว่า ดังจะเห็นต่อไปข้างหลัง ไปถึงข้าง
ปลายจึงกล่าววว่าแห้ออกประตุวิเศษไชยศรี

สำหรับ ๓ แตรองนอก ๓ แตรลำโพง (ฝรั่ง) ๓ เครื่องสูงแห่
 หน้า ๓ คู่ แห่หลัง ๒ คู่ รวม ๕ คู่ แลหลวงขุนหมื่นนั่งตาดใต้เสื่อครุย
 ใต้พอกแห่หลัง ๕ คู่ เกณฑ์แห่พร้อมแล้ว อาลักษณ์จึงเชิญพระราช
 สาส์นลง (พานรอง) พระราชสาส์นวางในพระมณฑป แห่ลงไปลงเรือ
 พระที่นั่งประตุดนนวน ให้ราชทูต อภัยทูต ครุฑทูต ขนสอเค็มเคียงประคอง
 ท่างข้างละ ๒ คน แลตำรวจใหญ่โตเฝ้าเรือพระที่นั่งถึงบรรพตพลา
 ญ์นครทงมารับพระราชสาส์น มหาคเสกขำเรือถือเครื่องแห่ตาม
 เหมอนอย่างเสด็จฯ หมื่นราชเสนาหาถือธงนำเรือ ทูตทั้ง ๓ ขนสอหนึ่ง
 รายคนตองซ้ายขวา (ตั้ง) สัปทนแพรทั้ง ๔ มุมพระมณฑป เกณฑ์
 พระยา พระ หลวง ขุน หมื่น ขวเรือนยาหน้า ๕ คู่ แห่หลัง ๕ คู่ แห่
 ลงไปตามแม่น้ำถึงลำภาทรงพระราชสาส์น แลให้คนงานกรมการซึ่ง
 อยู่บนลำภายิงปืน (รับพระราชสาส์น) ๕ นัด (๓) ๖ นัด แล้ว
 เชิญพระราชสาส์นขึ้นไว้บนท่ายพรม อาลักษณ์เอามารองรอบพระมณฑป
 ราชทูต ข่าหลวง ขนสอ นายลำภา ลำคำ พร้อมนักกรายถวาย
 ยังกม ๓ ลาแล้วกลับมา (ตั้ง)

ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์คู่แห่เห็นเท่าแลหมายบอกเจ้า
 พนักงานทั้งปวงให้ทั่วให้เตรียมกันให้พร้อมแต่เพลเช้าจนสว่าง เคียน ๗
 แรม ๓๐ คำ ขันโรงฉก จงทุกพนักงานอย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

๑ ในต้นฉบับเขียน "บนทอพงว่าอลักษณ์" ดังนี้ คิดไม่เห็นว่าจะเปน
 อะไรอื่น.

ทหารพลเรือนเกณฑ์ชุมนุม่นึ่งสมัยกลายเป็นเสื้อครุย หัวใส่พอก
 พันทนายแลไพร่ห่มเสื้อแดง คารว (กระบวนแห่) ถืองสามชาย
 ถอยนค้ายชุกแลกลองชนะแตร แลสัการวาทามพระมณฑปรัยพระ
 ราชสาส์นณหอพระเชษฐาภิตรไปออกประตูวิเศษไชยศรี แห่ตามถนน
 ไปลงเรือพระที่นั่งกิ่งใหญ่ณฉนวนนั้น เกณฑ์

กระบวนนำ (ฝ่าย) ทหารตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจใหญ่ซ้าย
 ขวา ตำรวจนอกซ้ายขวา เกณฑ์ถอยนค้ายชุกกรมละ ๓ คู่ ถืองสาม
 ชายกรมละคู่ ๑ เป็นคนกรมละ ๘ คน รวม ๖ กรมเป็นคน ๔๘ คน มี
 กลองชนะ ๓ คู่ แตรวง ๒ แตรลำโพง ๒ สัการวาทามพระมณฑปรัย
 ทรงพระราชสาส์น ๑๖ รวม (คนฝ่ายทหารกระบวนนำ) ๑๔ คน (ฝ่าย)
 พลเรือน หลวง ขุน หมื่น (คู่แห่) เกินเท่า ๑๕ คู่ เครื่องสูง ๓ คู่
 รวมคนฝ่ายพลเรือนกระบวนนำ ๓๖ คน รวมคนกระบวนนำ ๓๓๐ คน

กระบวนหลัง (ฝ่าย) ทหาร สนมตำรวจซ้ายขวาถอยนค้ายชุก
 กรมละ ๓ คู่ ถืองสามชายกรมละคู่ ๑ รวม ๒ กรมเป็นคน ๓๖ คน
 (ฝ่าย) พลเรือน ขุนหมื่น (คู่แห่) เกินเท่า ๕ คู่ เครื่องสูง ๒ คู่
 รวมพลเรือน ๓๔ คน รวมกระบวนหลัง ๓๐ คน รวมคนกระบวนแห่ทั้ง
 สิ้น ๓๔๐ คน

แลเรือพระที่นั่งกิ่งทรงพระราชสาส์นแลพลพายนั้น เช่นพนักงาน
 ตำรวจใหญ่ซ้ายขวาได้ตั้ง หัวหมื่น่นึ่งสมัยกลายเป็นเสื้อครุยขาว ใส่

พอกถองงหาชายน่าเรือ พลพายนั้นอย่างธรรมดาเนี่ยมแต่ก่อนนุ่งสนับ
 เพล่าผ้าท่อน^๑ พายนั้นกำมทาชาตไยยักทอง ครอง^๒ ทามสนับเพล่าผ้า
 ท่อนไม้ มีแต่พายกำมทาชาตไยยักทอง เรือพระที่นั่งถึงแลพลพายนั้น
 เป็นพนักงานพันพรหมราชไต่กระเถณฑ์ว่ากล่าว พันจันทไต่เถณฑ์ชา
 ทูลของอุลพระบาทชเรือพลายม้ายาว ๘ วา ๘ วา มีถาดหมากคนโท
 ตามเข็นตาศักกศิ บรรจุพลพายตามสมควร แห้พระราชสาส์น

เป็นเรือทรงพระราชสาส์นลำ ๑ (ผู้กลงในนั้น) ทหารบกสองชนะ
 แลแตรองอินแตรลำโพง รวม ๓๐ คน หัวหมันนายเรือ ๓ ถอง ๓ รวม
 ๒ คน พลพาย ๑๐ พลเรือ ๑ ราชทศ ๑ อปทศ ๑ ตริทศ ๑ ยนสือ ๑
 รวม ๔ สนมถองเครื่องสูงสามชั้น ๒ สองชั้น ๒ รวม ๔ รวม (คนลงใน
 เรือทรงพระราชสาส์น) ๘๐ คน

เรือคนหน้า ๓๕ คู่ หลัง ๕ คู่ รวมเป็นเรือ ๔๐ ลำ

(๑๓ รับแขกเมืองไปตุเกศ)

๑ วันอังคาร เดือน ๓๒ แรม ๒ ค่ำ ขมเมืออัฐศก (พ.ศ. ๒๓๒๘)
 มีหมายนายฤทธิ (รงค์อาวุธนายเวรกลาใหม่) ว่าด้วยเจ้าพระยาธรรมมา
 ธิราชสังไต้เกล้าฯ สั่งว่าแขกเมืองฝรั่งยศตักกันจะไต่เข้า (เฝ้า) กรายถวาย
 ยังกมทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสาส์นถองพระโรงพระที่นั่งจักรพรรดิ

๑ ในต้นฉบับเขียน น้ำทอ
 ๒ ในต้นฉบับเขียน ทรงนน เห็นว่าทรงนจึงจะได้ความ. 16/07/2564

พิมาน ฅวนเส้า เกอน ๓๒ แรม ๖ ค่ำ เพลาขำรุ่ง แลแขกเมือง
ถอพระราชสาส์นครงนมา (เรือ) สลปะระโตเอาเรือลงไปไว้

เกณฑ์ให้ตำรวจใหญ่ขวาเอาเรือพระที่นั่งศรีสถลาคไปไว้ แล้ว
ให้ตั้งเตียงแวนฟ้า ให้อ่าลักษ์ณเอาพานแวนฟ้า ๒ ชั้นตั้งบนเตียงไว้
พระราชสาส์น

ให้มหาศไทยกลาโหมเกณฑ์เรือยาว ๘ วา ๘ วาเป็นคู่แท้ ๕ คู่
เรือบกสองชนะ ๒ คู่ แลให้กรมท่าจกเรือกันยาให้แขกเมืองชลา ๓
โดยสมควรเหมาแต่สลปะมาขึ้นท่าข้าง

เกณฑ์ให้ตำรวจเอาเสลียงงาลงไปไว้ ให้มีสัปทนกันพระราช
สาส์นกัน ๓ บกสองชนะ ๕ คู่ แตรงอน (๒ คู่) แตรลำโพง (๒ คู่) ให้
เกณฑ์หลวงชนหมันนั่งสมบักลายหมเสลครยใส่ลำพอกมีเกยว เคน
เตียงเสลียง ๒ คู่ เคนแท้เสลียง ๓๐ คู่ เขากันเป็น ๑๒ คู่ ทนายบน
หน้า ๓๐ คู่ แท้ (แต่ท่าข้าง) มาเข้าประตูพิมานเทเวศร์ มาพัก (ที่)
ศาลาลูกขนฝายขวา ให้พระยาฯ ฟานั่งไว้แขกเมืองอยู่ก่อน

ให้เกณฑ์ขาทลลของถลพระยาตกรมพระราชวังบวร ฯ กรมพระ
ราชวังหลวง (แลเจ้ากรมปลัดกรมใน) เจ้าต่างกรมฝายนำฝายในมา

๑ ที่เสด็จ ฯ ออกแขกเมืองแต่เช้า เป็นประเพณีมาแต่ครั้งกรุงเก่ามีปรากฏใน
จดหมายเหตุเรื่องราชทูตลังกาขึ้นเฝ้าสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ พิมพ์อยู่ในหนังสือเรื่อง
ประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป.

๒ ในต้นฉบับบางแห่ง เรียกประตูพิมานเทเวศร์ว่า ประตูทวารเทเวศร์ แล
เรียกประตูพิมานไชยศรีว่า ประตูวิเศษไชยศรี แรกเห็นนี้กว่าชื่อเดิมจะปนเช่นนั้น
ครั้นพิจารณาไปเห็นว่าเพราะเขียนผิด ค้วยในต้นฉบับนี้เอง แห่งอื่นเรียกชื่อตรงอย่าง
ทุกวันนี้ก็ม.

(สมทบ) นั้ทีมคารบชั้นใน ค้ารวในทีมคารบหนึ่ง ๓๐ คน ชาววัง
ทีมคารบหนึ่ง ๓๐ คน นั้ทีมคารบชั้นนอก ค้ารวใน ๒ ทีม ๆ ละ ๖๐ เป็น
๓๐๐ ชาววัง ๒ ทีม ๆ ละ ๖๐ เป็น ๓๒๐ รวม (คนนั้ทีมคารบ) ๓๐๐ คน

แลเกณฑ์หลวงชนหมันนอก (ตำแหน่งเผ่า) มานั้บนศาลา
ลูกชนศาลาละ ๕๐ คน เผลียงศาลาลูกชนชาย ๓๐๐ เผลียงศาลาลูกชน
ชวา ๓๐๐ รวม (นั้ศาลาลูกชนชายชวา) เป็น ๒๕๐ คน

ให้เกณฑ์นายบ่นไล่เสือไล่หมวกย่นรักษา ๒ ช้างถนน แต่ประค
พิมานเทเวศร์จนถึงประตูสุวรรณวิหาร แลย่นตามถนนนำศาลาลูกชน
ชายชวาเลี้ยวไปทางถนน โรงบนนางทาน ไปตามถนนจนประตูพิมาน
ไชยศรี

แลเกณฑ์นั้กลายาศัทสนามมวช ๔ กอง กองละ ๒๐๐ รวม
เป็น ๘๐๐ คน

เกณฑ์ขุนนางจีน ขุนนางญวน ขุนนางแขก ขุนนางฝรั่ง นั้
ตรงประตูกำแพงแก้วตลิ่งออกหน้าโรงศาลกษณ

แลให้ชาวเครื่องอภิมย์เชิญเครื่องไปตั้งริมพระที่นั่งดุสิตาภิมย์

- ๑ ที่เรียกถนนโรงบนนางทานนี้ คือถนนจักรจรตลิ่งวันนั้เอง
- ๒ ที่เรียกว่าสนามมวช กล่าวกันว่าสนามหลังวัดพระแก้ว แต่ในหมายนั้ตอน
ท้าวว่าปรากฏว่านั้กาลบาศที่อื่น
- ๓ คือนอกกำแพงแก้วด้านเหนือพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
- ๔ ตรงนี้ทำให้เข้าใจว่า เสด็จออกแขกเมืองที่พระที่นั่งดุสิตาภิมย์เหมือนครั้ง
หลังซึ่งจะปรากฏต่อไป แต่เสด็จออกในท้องพระโรง จะเอาเครื่องสงไปตั้งข้าง
นอกไม่ถกที่ เข้าใจว่าเดิมเห็นจะกะเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตาภิมย์ แล้วเปลี่ยน
เป็นออกในท้องพระโรง การที่แก้หมายนั้จะเห็นได้ตรงเกณฑ์นั้กาลบาศอีกแห่ง ๑

ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ใน
พระราชวังหลวง ในพระราชวังยวร ฯ ในพระราชวังหลัง นุ่งสวมยก
ลายสวมยกยก ห่มเสื่อครุย แต่งทิวงโอบโอบเข้าเฝ้าทูลละอองพระ
ที่นั่งจักรพรรดิพิมานตามตำแหน่ง

แต่ให้ชาวเสื่อชาวคลังพิมานอากาศเอาเสื่อเอาพรมมาอยู่ที่ห้องพระโรง
และเสื่อทิมดาบทั้ง ๖ ทิมด้วย และทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายขานให้เจ้าศาลา
เอาเสื่อมาอยู่ที่เต็ม แต่ให้มหาดไทยกลาโหม เอาพรมมาอยู่ณศาลา
ลูกขุน แต่ให้ชาวแตงอน แตรฝรั่ง ขี่ กลองชนะ เข้าไปเตรียม
สำหรับประโคมวันท้องพระโรง

แต่ให้พระคลังมหาสมบัติเอาเจ๊กทอง เจ๊กนาก เจ๊กถม เข้า
ไปตั้งตามตำแหน่งหน้าแขกเมืองกราบถวายบังคม

ทั้งนี้เป็นการใหญ่ให้มหาดไทยกลาโหมจัดแจง กรมวังเป็น
สารวัตรตรวจตราให้สมควร อย่าให้ข้อปรยัคแก่แขกเมืองได้

ฝ่ายทหารเกณฑ์เรือพระที่นั่งศรีสักหลาด กลองชนะลงมารับพระ
ราชสาส์นณกำปั่นวนคา มาชนประตูท่าช้าง แล้วให้พนักงานตั้งการวงเสียดู
พระเสลี่ยงงา แลตั้งท่น ขี่กลองชนะคู่แห่งถอยขึ้นเดินเท้าแห่งพระราชสาส์น
แลรับแขกเมืองฝรั่งขีตักกันเข้ามาประตูพิมานเทเวศร์ ตามถนนมา
ถึงประตูสุวรรณบริบาลแล้วเลี้ยวมา (หลัง) ศาลาลูกขุนเข้าประตูพิมาน

๑ ว่าพระราชสาส์นไปตุลาคมด้วยเรือกำปั่นวิสันดาอย่างนี้ เข้าใจว่าไปตุเทศ
เจ้าเมืองหมาเถาให้ผู้เชิญพระราชสาส์นโดยสานเรือพ่อค้าวิสันดาเข้ามา

ไชยศิริ แลเกณฑ์ยกกองแตร แลนั่ง รวภาสขาศรัยเสด็จออก
 แยกเมืองฝรั่งยศตักทวนเส้าร เกอน ๓๒ แรม ๒ ค่ำ ยมเมืออัฐศก
 เป็นคน ๓๓๕๓ คนในนี้ คือ :-

รัชพระราชสาส์นมาทางเรือ เรือพระที่นั่งศรีสภหลาด ค้ารว
 ใหญ่ขวา พลพาย ๔๕ บักลองชนะ ๒ คู่ รวม ๔๗ คน
 แห้พระราชสาส์นทางบก สัต้ารวางหามพระเสลียง ๘ สัณฑ์ ๓
 (รวม ๘ คน) บักลอง บั ๑ กลองชนะ ๕ คู่ แครวงอิน ๒ คู่ (แตรฝรั่ง
 ๒ คู่) รวม ๑๕ คน ถอบนแห่น้ำ ทนายเลอกแสงขน ๓๐ คู่ รวม ๖๐
 คน รวมกระบวรแห้พระราชสาส์นทางบก ๘๔ คน

(รว) เสด็จออกแขกเมือง (คน) ยันสองข้างประค ประค
 พิมานเทเวศร์ ๕๐ ประคพิมานไชยศิริ ๕๐ รวม ๑๐๐ คน ยันริมสอง
 ข้าง ๕๐๐ คน คนนั่งรวภาสขาศรัย ๔ กอง ๆ ละ ๒๐๐ รวม ๘๐๐ คน
 บักลองซ้าย ๒ ข่ากลอง ๒ กลองชนะ ๓๐๐ รวม ๓๐๔ คน แครวรัยแล
 สั้งเสด็จแครวงอิน ๘ คู่ แครฝรั่ง ๔ คู่ รวม ๑๒ คน รวมคนรวเสด็จ
 ออกแขกเมือง ๓,๒๒๐ คน

คิคเลขฝ่ายทหาร พันทนายแลไพร่มีพอ ขอเลขไพร่หลวงฝ่าย
 พลเรือน (แล) คนกรมพระราชวังบวร ฯ (สมทบด้วย)

เกณฑ์รักษาประคพิมานเทเวศร์ไล่เสื่อไล่หมวก ถอบนคาศิล
 พันทนายตำรวในซ้าย ๒๕ ขวา ๕๕ รวมประคใน ๕๐ คน ยันประค

พیمانไชยศรี ไล่เสือไล่หมวก ถอยนคายศิลา พันทนายตำรวจใหญ่
ซ้าย ๑๕ ขวา ๑๕ รวม ๓๐ พันทนายตำรวจนอกซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม
๖๐ รวมเป็น ๕๐ คน

เกณฑ์ขบวนมณฑล แต่ประเทศพیمانเทเวศร์ (มา) คามณฑลเดียว
ริมถนนนำศาลาลูกขนโดถึงประเทศพیمانไชยศรี ตำรวจในซ้าย ๕๕ ขวา ๕๕
รวม ๕๐ คน ตำรวจใหญ่ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน ตำรวจนอก
ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน สนมทหารซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน
สนมกลางซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน พันทนายทหารในซ้าย ๕๐
ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน รวมคนขบวนมณฑล ๒๗๐ คน

เกณฑ์นั่งรถกาลยาต์ ไล่เสือไล่หมวก ถอยนคายศิลาตั้งอยู่ (นำ)
พระที่นั่งเข็นออกมาหว่างโรงช้างพระมหาปราสาท หมู่ตำรวจในซ้าย
๖๐ ขวา ๖๐ รวม ๑๒๐ คน หมู่ตำรวจใหญ่ซ้าย ๖๐ ขวา ๖๐ รวม
๑๒๐ คน หมู่ตำรวจนอกซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่สนม
ทหารซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่สนมกลางซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
รวม ๔๐ คน หมู่ทหารในซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่อาสา
เคไช ๕๐ หมู่อาสาท้ายน้ำ ๕๐ หมู่เขนทองซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน
หมู่อาสาซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่รักษาราชการซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
รวม ๔๐ คน รวม ๒๐ กรม เป็น ๑๐๐๐ คน

ขกลองชนะ แตรวง ๘ แตรวิไล ๘ รวมแตร ๑๖ กลองชนะ
ซ้าย ๒ ข้างกลอง ๒ กลองชนะ ๓๐๐ รวม ๓๒๐ คน

• แผนทีกล่าวตรงนี้ คือสนามนำพระที่นั่งจักรีมหาปราสาททุกวันนี้เอง
แต่ช่วงต้นได้กล่าวไว้แห่ง • ว่านั่งรถกาลยาต์ที่สนามมวย เห็นจะเปลี่ยนแปลงเป็นให้
เข้าไปนั่งสนามใน เพราะเสด็จออกในท้องพระโรง. 16/07/2564

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๕ ค่ำ ขมเมษอิศุศก พระยาธรรม
 ราชบัณฑิต (ผู้ร่างหมายเกณฑ์) ได้เรียน (ตาม) ว่าคนซึ่ง
 วิชาประตุ (แล) ยืนสองข้างถนนแลนั่งรวกาลยาศนั้น จะให้ใส่เสื้อ
 ใส่หมวกด้วยฎาประการใด พระยาธรรมสั่งว่า คนซึ่งเกณฑ์วิชา
 ประตุยืนตามถนน นั่งรวกาลยาศ ใส่เสื้อใส่หมวก ดยยืนค้ายศิลา
 แลคนคกกลองชนะ ใส่เสื้อใส่หมวกจงทุกคน เมื่อสั่งนั้นต่อหน้า
 พระยาบำเรอภักดิ์ พระยาทำยหน้า

วันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขมเมษอิศุศก ด้วยมีหมายนาย
 จำเนียร (สรรพนายเวรกลาโหม) มาว่า พระยาพระคลังรับสั่งใส่
 เกลาฯ สั่งว่าของทณ วิเสน แยกเมืองยศกกันจะโคเข้า (เข้า) กรวย
 ถวายบังคมลาณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ค่ำ เพลาเช้า

ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ชนหมื่นมานั่งกาลยาศณทิมคาย
 ชั้นในตำรวทิมหนึ่ง ๒๐ คน ชาววังทิมหนึ่ง ๒๐ คน รวม (นั่ง)
 ทิมคายใน ๔๐ คน ทิมคายชั้นนอกตำรว ๒ ทิม ๆ ละ ๓๐ คน เป็น
 ๖๐ คน ชาววัง ๒ ทิม ๆ ละ ๓๐ คน เป็น ๖๐ คน รวม (นั่ง) ทิมคาย
 นอก ๑๒๐ คน

แลให้เกณฑ์ทนายชั้น ใส่เสื้อแดงเสื้อดำ ใส่หมวก ยืนประตุ (แล)
 รายสองข้างถนน แต่ประตุวิเศษไชยศรีจนถึงประตุ (พินานไชยศรี)
 ทิมคายชาววัง แลเกณฑ์นั่งกาลยาศทสนามมวย ๔ กอง ๆ ละ ๕๐๐
 เป็นคน ๒๐๐๐ ยกลองชนะ ๑๐๐

แลให้ขุนนางจีน ขุนนางญวน ขุนนางแขก ขุนนางฝรั่ง (มานั่งที่)
 นำห้องเครื่องมหาดเล็ก แล ๓ เกณฑ์ให้ชาวลลของอุลพระบาทผู้ใหญ่
 (ใน) พระราชวังหลวง แลพระราชวังบวร ฯ นั่งสมบกถาย สมบกยก
 ห่มเสื่อครุย แต่งทวงโฮ่โถงเข้ามาเสานำพระที่นั่งเป็นตามตำแหน่ง

แลให้เจ้าพนักงานเตรียมจัดแจงการให้งามกว่าเมื่อแรกแขกเมือง
 เข้ามาถวายบังคมครั้งก่อน แต่ที่ว่าครั้งนี้จะให้แขกเมืองรับพระราช
 ทานกินเลี้ยงณศาลาลูกขุนฝ่ายซ้าย แล (ให้หา) มโหรี ขัพพาศย์ ลคร
 มาเตรียมมาให้แขกเมืองดู (ด้วย) ตามวิธีสั่ง

ฝ่ายทหารเกณฑ์ พันทนายตำรวจแล้ว แลเลขไพร่หลวง ไพร่
 สมกำลัง ยืนรักษาประตู (ยืน) วิมถนนแลนั่งรอกาลบาศ เลขทหาร
 ไม่พอขอเลขพลเรือน ๓๐๕๐ คน ยืนริมประตูพิมานไชยศรี ๕๐ ประตู
 วิเศษไชยศรี ๕๐ รวม ๓๐๐ ยืนริมถนนสองข้าง ๒๗๐ คน นั่งรอก
 กาลบาศ ๓๐ หมู่ ๆ ละ ๒๐๐ คน รวม ๒๓๕๐ คน แครวอิน ๘ แครว
 แครววิไลนคา ๘ กลองชนะ จำับ ๒ จำักลอง ๒ กลองชนะ ๓๐๐ รวม
 ๓๒๐ รวม (จำนวนเกณฑ์) ๒๔๗๐ คน

๑ ในต้นฉบับว่า ขุนนางเขมร เห็นจะเขียนผิด มีแห่ง ๑ ว่าข้างต้นว่าขุนนางแขก

๒ คืออยู่นอกกำแพงแล้วดำเนินเหนือพระที่นั่งอมรินทร์ ฯ

๓ รับแขกเมืองคราวที่กล่าวนี้ เมื่อรับพระราชสาส์นเสด็จออกในพระที่นั่ง

อมรินทร์ ฯ เมื่อทอดทูลลาเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ อย่างเสด็จออกมุข
 เ็จกรุงรุงเก่า

คนนั่งรอภาสชาติ อาสาหกเหล่าไปราชการทัพปากแพรก^๑ คง
อยู่ (แต่) แปรตำรว (กัย) ทหารในซ้ายขวา (เพราะฉะนั้น) นั่งรอ
ภาสชาติให้เลิกเสีย ให้เกณฑ์ไว้แต่ขึ้นริมถนน ขึ้นริมประตู (แต่)
นั่งศาลาลงคน

วันศุกร์ เดือนยี่ ขุน ๓๐ ค่ำ บรมเมษอิฐุศก มีหมายเวรเกษขริบาล
(นายเวรกลาโหม) มาว่า ท่วยพระยาพระคลังรับสั่งใส่เกล้าฯ สั่งว่า
จะไ้เชิญพระราชสาส์นณหอมณเฑียรธรรมลงไปถึงสลบ ฅวันจันทร์
เดือนยี่ ขุน ๓๐ ค่ำ เพลาเช้า ๓ โมง จะไ้ให้ทางบกไปลงเรือพระที่นั่ง
ฉนวนวรรณกรมพระราชวังบวร^๒ฯ แล้วจะรับแห่ลงไปสลบ

แต่ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ขุนหมื่นคู่แห่ ห่มเส็ดครุยใส่
ลำพอก แห่ทางบก ๓๐ คู่ เกณฑ์เรือคู่แห่ยาว ๗ วา ๘ วา ๕ คู่ บั (๑)
กลองชนะ ๓ คู่ แตรคู่ ๑ ให้ประ โคมแห่ทางบกทางเรือลงไปจน
ถึงสลบ แลเกณฑ์ให้สการวรับเอาพระเส็ดยง สัปทน ต่อพันเงิน
พันทองมาคอยรับพระราชสาส์นณหอมพระมณเฑียรธรรม แลให้พัน
ทอง (จัก) เครื่องส่งแห่พระราชสาส์น นำ ๓ คู่ หลัง ๒ คู่ รวมเป็น
(เครื่องส่ง) ๕ คู่ แลให้กรมฉพายเอาเรือพระที่นั่งผูกม่าน (แต่) ขรรจุ
พลพายให้เต็มกำลัง มาเตรียมรับพระราชสาส์นณหอมวรรณกรมพระราช
วังบวรฯ ไปลงสลบตามรับสั่ง

๑ เวลานั้นกำลังเตรียมทัพรบพม่าคราวรบที่ท่าคิมแดง.

๒ ที่แห่พระราชสาส์นไปลงเรือที่ฉนวนวังหน้านี้แปลกนักหนา จะเป็นเพราะเหตุ
ใดยังคิดไม่เห็น.

(๑๔ รัชชกษัตริย์เมืองไทย)

๑ วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ ชมแมนพศก (พ.ศ. ๒๓๓๐) มี
 ทนายเวรนายจําเนียรมาว่า ท้ายเจ้าพระยามหาเสนา ฯ รัชชกษัตริย์เมืองไทย
 สั่งว่า เจ้าพระยาไทรบุรีแต่งให้รายาหลงสมิผู้หลาน ๓ รายาศรีสรเคยม
 ตามตา ๓ คุมเอาขนแลสิ่งของสนอง (พระเศษพระคุณกษัตริย์) คอกไม้
 ทองเงินเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย จะไต่ (เข้าเฝ้า) กรายถวายยังคุม
 (ที่) พระที่นั่งกุศลราศิรมย์ ณวันอังคาร เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำ ชมแมน
 พศก เพลาเช้า

ให้เกณฑ์ชาทูลของธิดพระบาทเจ้าเฝ้าแลนั่งศาลาลูกขุน ทิม
 คายตำรวใน (ทิมทาย) ชาววัง แลเกณฑ์พันทนายตำรวเลว ไล่
 เสือไล่หมวก ถอยนยนิรมประตุ (ยื่น) สองข้างถนน แต่ประตุพิมาน
 เทเวศร์ ถึงประตุพิมานไชยศรี แลเกณฑ์ไพร่หลวง ไพร่สมกำลัง
 นักรวกาลยาศเหมือนอย่าง (ครึ่ง) แยกเมืองกรุงยศคุดัน

(๑๕ เสด็จพระราชทานพระกฐิน)

๑ วันจันทร์ เดือน ๓๓ แรม ๓ ค่ำ ชมแมนพศก (พ.ศ. ๒๓๓๐)
 พระศุภรตรรัชชกษัตริย์เมืองไทย สั่งว่า พระกฐินหลวงประจำวัดวาอาราม(จะ)
 เสด็จพระราชทานพระกฐิน ๒๐ (พระ) อาราม (คือ)

วันพุม เดือน ๓๓ แรม ๕ ค่ำ วัดบางวัดใหญ่ที่ ๓ วัดบางลำภูที่ ๒
 วัดบางขุนพรหมที่ ๓ วัดโพธิ์ที่ ๔

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๓ แรม ๖ ค่ำ วัดบางวานอภัยที่ ๑ วัดทองที่ ๒
วัดนาคที่ ๓ วัดกลางที่ ๔

วันศุกร์ เดือน ๑๓ แรม ๗ ค่ำ วัดท้ายตลาดที่ ๑ วัดหงส์ที่ ๒
วัดสังฆารายที่ ๓ วัดพลับที่ ๔

วันเสาร์ เดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ วัดเลียบที่ ๑ วัดคอกกระบือที่ ๒
วัดลาด (สิงขร) ที่ ๓

วันอาทิตย์ เดือน ๑๓ แรม ๙ ค่ำ วัดบางยี่เรือไทยที่ ๑ วัดบางยี่เรือ
รามัญที่ ๒ วัดปากน้ำในคลองบางหลวงที่ ๓

วันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๑๐ ค่ำ วัดแจ้งที่ ๑ วัดสระเกษที่ ๒
ให้พระอินทรโกษาเอาน้ำมนัสมะพร้าว ถวายพระสงฆ์เสมอองค์ละ
ทาน เป็นพระสงฆ์ ๑๖๕๕ รูป

(๑๖ รั้วแขกเมืองไพรครั้งที่ ๒)

๑ วันเสาร์ เดือน ๑๓ ขึ้น ๑๒ ค่ำ บวอกสัมฤทธิ์ศก (พ.ศ. ๒๓๓๑)
ถวายพระยาสุรเสนาธิบดีสังข์ใส่เกล้าฯ สั่งว่า เจ้าพระยาไทรบุรีแต่งตั้งให้

๑ คือวัดนาคเก่า อยู่เคียงกับวัดกลาง ในคลองมอญฝั่งเดียวกัน ภายหลังรวม
เป็นวัดเดียวอัน จึงเรียกว่า วัดนาคกลาง จนทุกวันนี้

๒ คือวัดยานนาวาทุกวันนี้

๓ วัดบางยี่เรือไทย คือวัดอินทาราม วัดบางยี่เรือมอญ คือวัดราชคฤห์ วัดจัน
ทาราม เรียกว่าวัดบางยี่เรือกลาง

๔ เวลานั้นคลองคูเมืองขุดแล้ว จึงเสด็จขึ้นวัดสระเกษเรือ.

๑. ราชารัษฎาเป็นหลาน ๑ ราชายัตนาอินทรา ๑ ราชอินทรากรมหาระคา ๑
 ๒. คุมเขายันคายศิลา (แล) ๓. ทินคำ ๔. พรรณผ้า ๕. เขามาทลเกล้า ๖. ถวาย
 ๗. ฝ่ายทหาร ๘. เกณฑ์ชนหมื่นพันนายตำรวจแล้ว ให้ใส่เสื้อยศดู ใส่
 ๙. หมวก ๑๐. ถือกอก ๑๑. ยืนประตู (รัตน) ๑๒. พิศาล ๑๓. แลถนนหน้าศาลากลาง
 ๑๔. เลี้ยวเข้าประตูพิมานไชยศรี (ทางแขกเมืองเข้า) ๑๕. กราบถวายบังคม
 ๑๖. ณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ๑๗. ณวันอาทิตย์ ๑๘. เกิดน ๑๙. ชน ๒๐. คำ ขวอก
 ๒๑. สัมฤทธิศก เป็น (คือ)

๒๒. กรมวังเกณฑ์ ๒๓. ชน เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ชน หมื่น
 (ทมิฬตำแหน่งเผ่า ๆ) รวม ๖๔

(ฝ่าย) ทหารเกณฑ์ (คน) ยืนประจำประตูแล (สองข้าง)
 ถนนตำรวจใน ซ้าย ๔๐ ขวา ๔๐ รวม ๘๐ คน ตำรวจใหญ่ ซ้าย ๔๐
 ขวา ๔๐ รวม ๘๐ คน ตำรวจนอก ซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน สนม
 ทหาร ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน ทหารใน ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
 รวม ๔๐ คน ทนายเลือกออก ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน รวมคน
 ยืนประจำประตูแลสองข้างถนน ๓๕๐ คน

(นั่ง) ทิมคาบชาววังชั้นนอก คนในกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคลี ทิมหนึ่ง ๖๐ คน

(นั่ง) ทิมคาบตำรวจในชั้นนอก คนในกรมพระราชวังหลัง ๓๐
 ในกรมหลวงเทพหริภักย์ ๓๕ ในกรมหลวงจักรเจษฎา ๓๕ รวมทิมหนึ่ง
 ๖๐ คน

* ในต้นฉบับว่า กรมพระราชวังหลวง เห็นว่าเขียนผิดเพราะต่อกับวังหลัง.

นั่ง تیمดาบตำรวจในชั้นนอก คนในกรมหลวงนรินทร์วงค์ ๒๐
 ในกรมหลวงอิศรสุนทร ๒๐ ในกรมพระยาเทพสุดาวงศ์ ๑๐ ในกรมพระ
 ศรีสถาภิรักษ์ ๑๐ รวมทีมหนึ่ง ๖๐ คน

(นั่ง) ทีมดาบตำรวจในชั้นนอก ตำรวจใหญ่ ชาย ๓๕ ขวา ๓๕
 รวม ๓๐ ตำรวจนอก ชาย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๐ รวมทีมหนึ่ง ๖๐ คน
 ฝ่ายพลเรือนเกณฑ์ (คน) นั่งบนศาลาลูกขุนฝ่ายซ้าย คนกรม
 มหาดไทย ๑๕ กรมม้าชายขวา ๕๕ กรมเมือง ๕ กรมราชบัณฑิต ๕
 กรมท่า ๒๐ กรมพระคลังมหาสมบัติ ๑๕ กรมล้อมวัง ๓๐ นั่งเฉลียงศาลา
 ลูกขุนฝ่ายซ้าย คนกรมโหร ๒ กรมสรรพากรใน ๓ กรมสรรพากร
 นอก ๓ กรมสนม (พลเรือน) ชาย ๗ ขวา ๑๐ รวม ๑๗ กรมอาสา
 วิเศษ ชายขวา ๑๒ กรมเกณฑ์หัดแสงปืน ๒๐ รวมนั่งศาลาลูกขุนฝ่าย
 ชาย ๑๕๐ คน

นั่งบนศาลาลูกขุนฝ่ายขวา กรมกลาโหม ๑๕ กรมอาสาเคโซ ๑๕
 กรมอาสาท้ายน้ำ ๑๕ กรมเชนทองซ้ายขวา ๒๐ กรมอาสาซ้าย ๑๐ ขวา
 ๕ รวม ๑๕ กรมบ้านใหม่ ๕ กรมโพธิ์เรียง ๕ กรมช่างเขียนซ้ายขวา ๔
 กรมอาสาขบ ๒ กรมช่างหล่อ ๒ กรมช่างบุ ๒ กรมช่างขบ ๒
 กรมสัสดี ๓๐ นั่งเฉลียงศาลาลูกขุนฝ่ายขวา กรมเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง
 ชายขวา ๓๐ กรมสนมทหารซ้ายขวา ๓๐ กรมสนมกลางซ้ายขวา ๔
 กรมนา ๒ กรมหมอย ๓๐ กรมช่างซ้ายขวา ๓๐ รวมคนนั่งศาลาลูกขุน
 ฝ่ายขวา ๑๕๐ คน

(๑๗ ล้อมวงเสด็จกู๊น)

อธิบาย

เรื่องนทจริงเป็นเรื่องเดียวกับนทที่ว่าถวายการพระกฐินที่กล่าวมาแล้ว
 แต่เป็นการทำงนกันขงแบกกันอยู่ ผู้ทททหมายนประสังคจะทศกรรมนิยม
 ราชการต่าง ๆ ไว้เป็นตำรา เมื่อขมแม พ.ศ. ๒๓๓๐ ไทจทเรื่องพระ
 กฐินไว้เพียงรายชอวทกขเรื่องทำนายนถถวายพระสงฆ์ ถึงขระกาาง
 ไทจทเรื่องล้อมวงเสด็จ กฐินลงตำรา แต่ขระกานในต้นฉบับเขียน
 ลงศกกว่า ตรนศก คือตรงกขจุลศักราช ๓๑๖๓ (พ.ศ. ๒๓๔๔) สงไสย
 ว่าจะผิด ทถกเห็นจะเป็นขระกาเอกศก จุลศักราช ๓๑๕๑ (พ.ศ. ๒๓๓๒)
 เพราะเรื่องต่าง ๆ ทททในต้นฉบับเรียงกันตามลำดับขมา แลเรื่องน
 อยู่ขางนำขกญตรศก จุลศักราช ๓๑๕๓ (พ.ศ. ๒๓๓๔) จึงเข้าใจว่าท
 ถูกจะเป็นขระกาเอกศก

อนึ่งลำดับขวนทเสด็จพระราชทานพระกฐินนั้น ไทขปรกตีข้อม
 แก่ไขทก ๆ ข้ รายวทที่ขรอกฎในขระกาน ไม่เหมอนกขเมอขมแม
 คือเคอน ๓๑ แรม ๘ ค่ำ วัตถุประสงค์ใหญ่ที่ ๑ วัตถุประสงค์ข ๒ วัตถุประสงค์ ๓
 (วันแรม ๘ ค่ำ) วัตถุประสงค์ข ๓ วัตถุประสงค์ข ๒
 วัตถุประสงค์ ๓ วัตถุประสงค์ข ๕ (วันแรม ๑๐ ค่ำ) วัตถุประสงค์ ๑ วัตถุประสงค์
 กระจายที่ ๒ วัตถุประสงค์ข ๕ (จันทาราม) ที่ ๓ วัตถุประสงค์ ๕ (วัน

• ขันนวัดนาคกับวัดกลางรวมเป็นวัดเคียวถันแล้ว. TUDC 16/07/2564

แรม ๑๓ ค่ำ) วัดบางยี่เรือไทยที่ ๓ วัดบางยี่เรือรามัญที่ ๒ วัดปากน้ำ
 ที่ ๓ แลจำนวนวันพระกฐินขระกาลงไว้ในขาวญชนแต่ ๕ วัน ขาค
 อยู่ ๓ วัน เห็นจะเป็นด้วยประสงค์แต่จะยกจำนวนคนล้อมวง นอกจากน
 เห็นจะเป็นแก่เวียนวงกันไป จึงไม่ยกจำนวนวัดเหมือนอย่างคราวข
 มแมนพศก

๑ ฝ่ายทหารเกณฑ์เข้ากรม ปลัดกรม หัวหมื่น ตำรวจหลวง แล
 ขนท้ายพระที่นั่ง ขกช่องล้อมวงสำหรับเสด็จไปพระราชทานพระกฐิน
 ฅวันเดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ จนถึงเดือน ๑๓ แรม ๑๓ ค่ำ ขระกาตรนศก
 เป็นคน (มีจำนวนต่อไป) ในนี้

กรมตำรวจในซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๖๕ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอก คน ๖ คน

กรมตำรวจในขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๓๕ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอก คน ๖ คน

กรมตำรวจใหญ่ซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๒๓ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอกคน ๖ คน

กรมตำรวจใหญ่ขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๒๕ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอกคน ๖ คน

กรมตำรวจนอกซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๕๐ คน

กรมตำรวจนอกขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๕๓ คน

กรมสนมทหารซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๔๔ คน

กรมสนมทหารขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๔๔ คน

กรมทหารในซ้าย คนลี้ภัย ๒ กอง ๑๗ คน เรือใช้หมื่นห้า
ชายสรวกล ๑ เลว ๔ รวม ๕ คน

กรมทหารในขวา คนลี้ภัย ๒ กอง ๑๗ คน เรือใช้หมื่นห้า
ชายสรวกล ๑ เลว ๔ รวม ๕ คน

กรมทนายเลือกหอกซ้าย คนลี้ภัย ๒ กอง ๒๒ คน เรือใช้
หมื่นรบพลไชย ๑ เลว ๗ รวม ๘ คน

กรมทนายเลือกหอกขวา คนลี้ภัย ๒ กอง ๓๓ คน เรือใช้
ขุนหมื่น ๑ เลว ๗ รวม ๘ คน

กรมรักษาคองคซ้าย หัวหมื่น ๔ เลวขุนกระสุนปราย ๘

กรมรักษาคองคขวา หัวหมื่น ๔ เลวขุนกระสุนปราย ๘

กรมพลพันซ้าย ๒ กอง ๔ คน

กรมพลพันขวา ๒ กอง ๔ คน

ขุนหามแล่น อาสาเทไชกระบอก ๑ คน ๓ คน

ขุนหามแล่น อาสาซ้ายกระบอก ๑ คน ๓ คน

ขุนหามแล่น อาสาขวากระบอก ๑ คน ๓ คน

เกณฑ์ตามอย่างธรรมเนียม แลพระยาอภัยรณฤทธิ์ทำทางว่าว

เกณฑ์ให้รบทอควดละ ๒ ตำรวจ ๓ วิก ๖ ตำรวจ ๒ ตำรวจอยู่เวร แล้ว
กราบเรียนท่านสมุหพระกลาโหม

วันแรม ๘ ค่ำเดือน ๑๑ วิกบางว่าใหญ่ที่ ๓ ตำรวจในซ้าย ๓๔
ตำรวจใหญ่ขวา ๕๒ รวม ๘๖ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน

ทนายเลือกหอกซ้าย ๒๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๘ คน พลพันซ้าย ๓ ขวา ๓

รวม ๖ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๓ คน ยืน ๒ กระบอกล ขวา ๘ คน ยืน ๕
 กระบอกล รวม ๑๓ คน ยืน ๗ กระบอกล (ทนาย) ยืนคายนีลา ๕๐
 รวม (คนล้อมวงวักที่ ๑) ๑๖๐ คน

วัดบางวานอียที่ ๒ ตำรวจนอกขวา ๕๓ สันนมหา ๕๕ รวม ๑๐๘ คน
 ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน ทนายเลือกหอก ๑๒ คน พลพัน
 ซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๘ คน ยืน ๕ กระบอกล
 ขวา ๕ คน ยืน ๓ กระบอกล รวม ๑๓ คน ยืน ๘ กระบอกล รวม (คน
 ล้อมวงวักที่ ๒) ๑๕๗ คน

วัดทองที่ ๓ ตำรวจในขวา ๕๕ ใหญ่ขวา ๓๗ รวม ๙๒ คน ทหาร
 ในซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ พลพันซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน ทนาย
 เลือกหอกซ้าย ๒๓ ขวา ๓๐ รวม ๕๓ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๕ คน ยืน ๕
 กระบอกล ขวา ๑๓ คน ยืน ๘ กระบอกล รวม ๑๖ คน ยืน ๑๒ กระบอกล
 รวม (คนล้อมวงวักที่ ๓) ๑๖๖ คน

(วันแรม ๘ ค่ำ) วัดพระยาทำที่ ๑ ตำรวจในขวา ๕๕ ตำรวจใหญ่
 ขวา ๓๒ รวม ๘๗ คน ทหารใน ๘ คน พลพันซ้าย ๒ ขวา ๓ รวม ๕ คน
 ทนายเลือกหอกซ้าย ๓๓ ขวา ๓๕ รวม ๖๘ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๖ ยืน ๕
 กระบอกล ขวา ๑๐ คน ยืน ๖ กระบอกล รวม ๑๖ คน ยืน ๑๐ กระบอกล
 รวม (คนล้อมวงวักที่ ๑) ๑๕๖ คน

วัดนาคกลางที่ ๒ ตำรวจในซ้าย ๕๓ ใหญ่ซ้าย ๓๖ รวม ๘๙ คน
 ทหารใน ๘ คน ทนายเลือกหอกซ้าย ๗ ขวา ๓๕ รวม ๔๒ คน พลพัน
 ซ้าย ๒ ขวา ๓ รวม ๕ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๖ ขวา ๓๐ รวม ๓๖ คน
 ยืน ๑๐ กระบอกล รวม (คนล้อมวงวักที่ ๒) ๑๕๘ คน

วัดแจ้งที่ ๓ ตำรวนนอกซ้าย ๕๐ สนมซ้าย ๔๕ รวม ๙๕ คน
 ทหารในซ้าย ๓๐ ขวา ๓๓ รวม ๖๓ คน พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน
 รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๓) ๑๒๐ คน

วัดท้ายตลาดที่ ๔ ตำรวนนอกซ้าย ๕๐ สนมซ้าย ๓๕ รวม ๘๕ คน
 ทหารใน ๓๐ คน ทนายเลือกหอกซ้าย ๓๓ ขวา ๓๕ รวม ๖๘ คน วิชา
 องค์ซ้าย ๖ ขวา ๓๐ รวม ๓๖ คน (ตรงจำนวนบนสมุคคันคยขาค)
 พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๒ รวม ๕ คน รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๔) ๑๘๒ คน

(วันแรม ๓๐ ค่ำ) วัดหงส์ที่ ๓ ตำรวนในขวา ๕๔ ใหญ่ขวา ๓๒
 รวม ๘๖ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๘ รวม ๑๖ คน ทนายเลือกหอก
 ซ้าย ๓๗ ขวา ๓๕ รวม ๗๒ คน พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน
 วิชาองค์ซ้าย ๖ คน บน ๔ กระบอก ขวา ๕ คน บน ๓ กระบอก
 รวม ๑๓ คน บน ๗ กระบอก รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๓) ๑๔๕ คน

วัดสังฆกระวายที่ ๒ วัดบางยเรือกลางที่ ๓ (เห็นจะพระราชทาน
 ในกระบวนไม้เสด็จ หาได้ลงจำนวนคนล้อมวงไว้ในคันคยขาคไม่)

วัดพลับที่ ๕ ตำรวนนอกขวา ๓๗ สนมขวา ๓๖ รวม ๗๓ คน ทหาร
 ในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน ทนายเลือกหอกซ้าย ๓๒ ขวา ๓๔
 รวม ๖๖ คน พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน วิชาองค์ซ้าย ๖ คน
 บน ๔ กระบอก ขวา ๖ คน บน ๓ กระบอก รวม ๑๒ คน บน ๗ กระบอก
 รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๕) ๑๔๕ คน

(วันแรม ๑๓ ค่ำ) วิทยาลัยเรือไทยที่ ๑ ดำรงนอกซ้าย ๕๐

สนมซ้าย ๓๐ รวม ๘๐ คน ทนายเลือกออก ๓๓ คน พลผันซ้าย ๓
ขวา ๓ รวม ๖ คน รวม (คนล่อมวงวักที่ ๑ ขาดกรมทหารใน กรม
รักษาองค์ไม่ปรากฏในต้นฉบับ คง) ๑๓๗ คน

วิทยาลัยเรือราชมัญฑ์ ๒ ดำรงในขวา ๕๔ นอกขวา ๓๕ สนมขวา ๓๐

รวม ๑๑๙ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน ทนายเลือกออก
ซ้าย ๒๘ ขวา ๓๕ รวม ๖๓ คน พลผันซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ คน รักษา
องค์ ซ้าย ๖ ขวา ๘ รวม ๑๔ คน รวม (คนล่อมวงวักที่ ๒)
๒๕๐ คน

วิทยาลัยน้ำที่ ๓ ดำรงในซ้าย ๕๖ ใหญ่ซ้าย ๓๖ ใหญ่ขวา ๓๒

รวม ๑๒๔ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๑ รวม ๓๙ คน ทนายเลือกออก
ซ้าย ๓๘ ขวา ๑๕ รวม ๕๓ คน พลผันซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ คน รักษา
องค์ซ้าย ๖ คน ขน ๕ กระบอก ขวา ๕ คน ขน ๕ กระบอก รวม ๓๓ คน
ขน ๘ กระบอก รวม (คนล่อมวงวักที่ ๓) ๑๘๓ คน

(๑๘ วันเชกเมืองทวาย สยามภักดี)

อธิบายเรื่อง

เรื่องนมเนอความในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า เมื่อยกัญ

พ.ศ. ๒๓๓๔ พระยาทวาย ซ่อมงจนา เกิดเป็นอริกษพม่า จึงพร้อมใจ
กับกรมการเมืองทวายมาสวามิภักดิ์ ขอเอาเมืองทวายมาขึ้นต่อไทย แล

ครั้งนั้นพระยาทวายแต่งให้กรมการเป็นทศถือสุพรรณบัตรอักษรสาร แล
 คุมเครื่องบรรณาการเข้ามาถวาย เครื่องบรรณาการนั้นพระยาทวายจัด
 ตามประเพณีพม่า คือ นอกจากสิ่งของต่าง ๆ มีนางกุลธิดาเป็นชั้นเอก
 คน ๓ ชั้น โท ๒ คน พร้อมทวยสาวใช้ช่าคนอื่นอีก ๕๗ รวมเป็น ๖๐ คน
 แลให้พระสงฆ์ ๓๐ รูปมากับทก ให้มาเป็นพยานการที่ว่าสวามีภักดี โดย
 สุวัตินันทวอย ที่ในกรุง ฯ จึงจัดกระบวนพาหนะทกแล้วในนี้ ออกไปรับ
 พวกทวายที่แม่น้ำน้อยเมืองไทรโยคพาเข้ามากรุงเทพ ฯ

๑ วันเสาร์ เดือน ๕ ขน ๓๓ ค่ำ บัญญัติรัตนศึก (พ.ศ. ๒๓๓๕)
 เกณฑ์ไพร่หลวงไทยมอญ (ไป) รับแขกเมืองณแม่น้ำน้อย พันจันท
 (แล) นายชรอง (เวร) เกณฑ์

เรือศรีสุทโธลครียของค่านาง ผลพายมอญ บโตน ๓ พันหัว ๒
 พันท้าย ๒ รวม ๕ ผลพายมอญ ๓๐ รวม ๓๕ คน

เรือศรีสุทโธลครียพระสงฆ์ บโตน ๓ พันหัว ๒ พันท้าย ๒ รวม ๕
 ผลพายกองหลวงสุนทรสวัสดิ์ ๒๐ กองพระพิพิธเกษะ ๓๐ รวม ๓๕ คน

เรือกิ่งตำรวในซ้าย สมิ้งอั้งวะมิงศรีคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒
 รวม ๕ ผลพายกองพระยาพระราม ๓๖ รวม ๕๐ คน (มี) ยันทามแล่น
 ๒ กระบอก ยันคายศิลา ๒๐ กระบอก

เรือกิ่งตำรวในขวา สมิ้งพิศตะปะคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒ รวม ๕
 ผลพายกองพระยาพระราม ๓๐ รวม ๓๕ คน ยันทามแล่น ๒ กระบอก
 ยันคายศิลา ๒๐ กระบอก

เรือทั้งตำรวใหญ่ซ้าย สมิิงโยคราชสายสมรคุม พันหัว ๒
 พันท้าย ๒ รวม ๔ พลพายกองหลวงสุเรนทรวชิต ๕ กองพระพิพิธเกษะ ๑๐
 กองพระยานครอินทร์ ๑๕ รวม ๓๕ คน ขึ้นหามแล่น ๒ กระทบอก ขึ้น
 ค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้งตำรวใหญ่ขวา พระยาพระรามคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒
 รวม ๔ พลพายกองพระยาพระราม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหามแล่น ๒
 กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) กลองชนะ (สมิง) สุรอกคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒
 รวม ๔ พลพายกองพระยาเกษม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหามแล่น ๒
 กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) สัสดีซ้าย พระยาอุคมโยธาคุม พันหัว ๒ พัน
 ท้าย ๒ รวม ๔ พลพายกองพระยาพระราม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหาม
 แล่น ๒ กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) สัสดีขวา (สมิง) ธนศิลป์คุม พันหัว ๒ พัน
 ท้าย ๒ รวม ๔ พลพายกองพระยาเกษม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหาม
 แล่น ๒ กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) เกณฑ์หัดแสงบน พระยานครอินทร์คุม พันหัว ๒
 พันท้าย ๒ พลพายกองสมิงปราบเมืองमार ๕ กองพระยาศรีราชาบุตร ๕
 กองพระยานครอินทร์ ๓๐ กองพระยาเกษม ๓๕ รวม ๓๕ คน ขึ้น
 หามแล่น ๒ กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือกราบ (ที่ ๑) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
เสนาภิมข ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๒) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
มหานภาพ ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๓) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
มหานภาพ ๕ กองพระยาเสนาภิมข ๕ กองพระมหาเทพ ๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๔) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
ศรีสำแดง ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๕) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยาศรี
ราชบุตร ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๖) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระมหา
เทพ ๑๕ รวม ๑๗ คน

(รวมทั้งกระบวนเป็นเรือ ๑๖ ลำ ทวนายกองมอญคุมเรือ ๘ นาย
พลพาย ๔๗๕ คน)

(๑๙) แห่งพระธาตุเมืองทวาย)

อธิบาย

เรื่องทตทวายเข้ามาเมื่อขกญ พ.ศ. ๒๓๓๔ ในหนังสือพระราช
พงศาวดารปรากฏแต่ว่ามีพระสงฆ์เข้ามาด้วย ๓๐ รูป ความพึงปรากฏ
ในหนังสือว่า พระยาทวายให้พระสงฆ์เข้ามาครองนั เจริญพระ
บรมสารีริกธาตุเข้ามาถวายด้วย เมื่อบรรดาทตเข้ามาถึงเขตจังหวัด

กรุงเทพฯ จึงโปรดให้จัดเรือกระบวรให้ไปรับพระบรมสารีริกธาตุทวด
 ยางกก (นอกด่านข้างชนเทียน) อีกกระบวร ๑ แห่งมาชนททำช้าง
 แล้วมีกระบวรให้ยกมาตั้งวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จำนวนเกณฑ์ตามแจ้ง
 อยู่ในรายเกณฑ์ที่ปรากฏต่อไปนี้ :—

๑ วัน (ไม่ได้ลงไว้ในต้นฉบับ) ขกญตรนศก (พ.ศ. ๒๓๓๕)
 พันททหวพนมหาศไทยเกณฑ์เรือพระที่นั่งกงกรมพระราชวังบวรฯ แล
 เรือครุธ (คู่ชัก) เรือโฆมตยา เรือกราบมาลง (แปน) เรือกลสองแขก
 (แล) ลง (แปน) เรือคู่แหรับพระบรมสารีริกธาตุซึ่งมาแต่เมืองทวาย
 ลงเรือพระที่นั่งแห่มาแต่วัดยางกกมาชนททำช้าง ๓ วัน (ในต้นฉบับไม่ได้
 ได้ลงวัน) เกอน & ขกญตรนศก เป็นเรือพระที่นั่งกงกรมพระราช
 วังบวรฯ ลำ ๓ เรือครุธวังหลวงคู่ ๓ เรือตังวังหลวง ๒ คู่ วังนำ ๕ คู่
 วังหลังคู่ ๓ รวมเรือตัง ๘ คู่ เรือกราบ (คู่แห่) วังหลวง ๘ คู่
 วังนำ ๓๐ คู่ ต่างกรม ๒ คู่ รวมเป็นเรือกราบ ๒๓ คู่ แปน (กระบวร
 เรือทงสน) ๖๓ ลำ

ทหารพลเรือนเกณฑ์ให้พระบรมสารีริกธาตุ (เมื่อ) มาถึงประตู
 ทำช้าง แห่ทางบกแต่ประตูทำช้างตามถนนขึ้นมาเข้าประตูวิเศษไชยศรี
 ไปณพระวิหารใหญ่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓ วัน (ในต้นฉบับไม่ได้
 ลงวัน) เกอน & ขกญตรนศก

เป็นคนทหารใต้เกณฑ์ สัตวราชทานพระเสด็จ ๘ (คน) ดยธง
 สามชายนำ ๓๐ คู่ หลัง ๒๐ คู่ รวม ๓๐๐ คน กลองชนะจำย ๓ กลอง
 ๕ คู่ รวม ๓๓ คน แตร แตรวงอน ๒ คู่ แตรฝรั่ง ๒ คู่ รวม ๘ คน

(ทวายเป็น) มาถวายบังคมณพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ (ไม่ได้ลงไว้ใน
 หนังสือนี้) เกอน & บัญญุตรนิศก เป็นคนกรมวังเกณฑ์ข้าราชการเข้า
 ฝ่ายซ้าย ๓๐๐ ฝ่ายขวา ๓๐๐ รวม ๖๐๐ ข้าราชการ (นั่ง) ทิมดาบ
 ตำรวจใน ๓๐ (นั่ง) ทิมดาบตำรวจวัง ๓๐ รวม ๖๐ คน

ทหารเกณฑ์ (ขุนหมื่นไพร่) รักษาประตูวิเศษไชยศรี ๕๐ ประตู
 พیمانไชยศรีชั้น ใน ๕๐ ประตูพیمانไชยศรีชั้นนอก ๕๐ รวม ๑๕๐ (ขุน
 หมื่นไพร่) ยืนริมถนนสองข้าง แต่ประตูวิเศษไชยศรีจนถึงประตูพیمان
 ไชยศรี ๒๐๐ นั่งรอกาลยาศักกองละ ๕๐๐ คน & กองปืน ๒๐๐๐ คน แตร
 งอน & คู่ แตรฝรั่ง & คู่ รวม ๑๖ คน กลองชนะซ้าย ๒ จากอง ๒
 กลอง ๓๐๐ รวม ๓๐๔ คน

พลเรือนเกณฑ์ ข้าราชการ (นั่ง) ศาลาลูกขุนซ้าย ๑๕๐ คน
 ศาลาลูกขุนขวา ๑๕๐ คน (นั่ง) ทิมดาบตำรวจในชั้นนอก ๒ ทิม ๓๒๐
 คน (นั่ง) ทิมดาบตำรวจชั้นนอก ๒ ทิม ๓๒๐ คน รวมเป็นคน ๕๐๐ คน

เกณฑ์นั่งรอกาลยาศหว่างพระมหาปราสาทกับพระที่นั่งสุทไธสวรรย์
 ไล่เสือไล่หมวก ถอนคายศิลา ถอนคายโล่ ตำรวจในถอยซ้าย ๓๐๐

๐ ที่ไม่ได้ลงวันในกำหนดไว้ในต้นฉบับเช่นนี้ เข้าใจว่าหนังสือคัดมาจากร่าง
 หมายเดิม อันเขียนก่อนงาน เพราะยังไม่ทราบกำหนดวันเป็นแน่ จึงไม่ได้ลงวันไว้
 รายการที่จริงอาจจะแก้ไขไปจากร่างได้เป็นต้นว่าในร่างกะว่า จะเสด็จออกพระที่นั่งสุทไธ
 สวรรย์ ต่อมาจะโปรดให้เปลี่ยนเป็นเสด็จออกมูขเด็จพระมหาปราสาท ก็อาจจะเป็นไปได้

๒ ประตูพیمانไชยศรี พังปรากฏเป็นประตูสองชั้นในเรื่องนี้ เดิมเห็นจะเป็น
 ประตูชั้นเดียว แก้เป็นสองชั้นต่อภายหลัง.

ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน ตำรวจใหญ่ติดปืนซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน
 ตำรวจนอกติดปืนซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน สนมทหารติดปืน
 ซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน ทหารในติดปืนซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐
 รวม ๒๐๐ คน สนมกลางซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐๐ คน วิชาองค์
 ซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐๐ คน อาสาเทศ ๓๐๐ อาสาทำยน้ำ ๓๐๐
 อาสาซ้าย ๓๐๐ อาสาขวา ๓๐๐ เขนทองซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐
 คน กิ่งทองซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน แตรวงอิน & คู่ แตร
 ฝรั่ง & คู่ รวม ๓๒ คน กลองชนะ ซ้าย ๒ ขวา กลอง ๒ กลอง ๓๐๐
 รวม ๓๐๕ คน รวมเป็นคนนี้กาลปาก ๒๓๒๐ คน

พันทนายตำรวจเลวียนริมถนน ตำรวจในซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐
 คน ตำรวจใหญ่ซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๗๐ คน ตำรวจนอกซ้าย ๓๕
 ขวา ๓๕ รวม ๓๐ คน สนมทหารซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๐ คน ทหาร
 ในซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน สนมกลางซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐
 คน รวมคนยริมถนน ๓๘๐ คน

พันทนายอินรักษาประตู ๓ ประตู ประตูวิเศษไชยศรี ตำรวจใน
 ซ้าย ๒๕ ขวา ๒๕ รวม ๕๐ คน ประตูพิมานไชยศรีชั้นนอก ตำรวจ
 ใหญ่ซ้าย ๒๕ ขวา ๒๕ รวม ๕๐ คน ประตูพิมานไชยศรีชั้นใน ตำรวจ
 นอกซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๐ คน สนมทหารซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๒๐
 คน รวมคนรักษาประตู ๓ ประตู ๓๕๐ คน

ฝรั่งอยู่บนบอม ๔ บอมกรเพชร ๓๕ คน บอมผเสื้อ ๓๕ คน บอม
 มหาฤกษ์ ๓๕ คน บอมมหาฤกษ์ ๓๕ คน บอมตรเพชร ๓๕ คน บอม
 อากาศคงคา ๓๕ คน บอมกรฤกษ์ ๓๕ คน บอมเขื่อนชนธิ ๓๕ คน
 รวม ๘ บอมเป็นคน ๓๒๐ คน สันรายเกณฑ์เพียงเท่านั้น.

—————
 หมดฉบับเพียงเท่านั้น

สำนักหอสมุด